

ГРЕТА

Група експерата за борбу
против трговине људима

ГРЕТА(2018)26_СРБ

Упитник за оцењивање деловања страна уговорница у спровођењу Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима

Трећи круг оцењивања

**Тематски фокус: Приступ правди и делотворним правним
лековима за жртве трговине људима**

Одговоре слати на: Trafficking@coe.int

Секретаријат Конвенције Савета Европе
о борби против трговине људима
(ГРЕТА и Комитет страна уговорница)
Савет Европе
Ф-67075 Стразбур Цедех
Француска

trafficking@coe.int

www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking

Децембар 2018.

Увод

У складу са чланом 38. став 1. Конвенције о борби против трговине људима („Конвенција“), ГРЕТА оцењује спровођење Конвенције, следећи поступак подељен у кругове. На почетку сваког круга ГРЕТА одабира посебне одредбе на којима ће се заснивати поступак евалуације у том кругу.

Први круг праћења Конвенције пружио је преглед њеног спровођења од стране држава потписница. У другом кругу евалуације Конвенције испитан је утицај законодавних, политичких и практичних мера на спречавање трговине људима (ТХБ), заштиту права жртава трговине људима и кривично гоњење трговаца, обраћајући посебну пажњу на мере предузете као одговор на нове трендове у трговини људима и рањивост деце на трговину људима.

ГРЕТА је одлучила да трећи круг оцењивања Конвенције буде фокусиран на **приступ правди и делотворним правним лековима** за жртве трговине људима, што је од суштинске важности за рехабилитацију жртава и поновно успостављање њихових права, и одражава приступ борби против трговине људима фокусиран на жртве и базиран на људским правима. За ову тему су релевантне бројне одредбе Конвенције којима се успостављају материјалне и процедуралне обавезе. Осим тога, жртве трговине људима, на основу свог статуса жртава кршења људских права, имају право на делотворне правне лекове у складу са Европском конвенцијом о људским правима. Приступ правди и делотворни правни лекови морају да буду загарантовани, на родно и старосно осетљив начин, свим жртвама трговине људима које су под јурисдикцијом држава потписница, без обзира на њихов имиграциони статус или присуство на националној територији, и без обзира на њихов капацитет или спремност да сарађују у било којој кривичној истрази.

Приступ правди и делотворним правним лековима зависи од испуњења низа предуслова, укључујући брзо и тачно идентификовање жртава трговине људима, обезбеђивање периода за опоравак и размишљање, доступност материјалне, психолошке, медицинске и правне помоћи, регулисање боравка жртве, право на тражење и уживање азила, и примену *начела забране протеривања или враћања*. Ови предуслови, који одговарају различитим одредбама Конвенције, детаљно су испитани током првог и другог круга оцењивања праћења Конвенције. Сходно томе, ГРЕТА одлучила да од сваке државе потписнице тражи да ажурира податке о спровођењу претходних препорука групе ГРЕТА о одабраним темама, кроз посебан део упитника који је намењен за одређену земљу, уместо да у општи упитник за трећи круг оцењивања поново укључи питања која се односе на исте одредбе.

Од држава потписница се тражи да експертској групи ГРЕТА доставе одговор на овај упитник **у року од четири месеца** од датума слања. Одговор на упитник треба доставити на једном од службених језика Савета Европе (енглески и француски), а по могућности и на изворном језику. Где је то примењиво, а како би се избегло непотребно понављање, одговор може да садржи упућивања на информације дате у извештају који су доставила национална тела о мерама предузетим у складу с препорукама Комитета страна потписница у вези са спровођењем предлога датих у другом евалуационом извештају групе ГРЕТА. Државе потписнице треба да дају линкове, копије или изводе релевантних закона, прописа, националних акционих планова и судске праксе поменуте у одговору на упитник, на изворном језику и, где год је то могуће, и на једном од службених језика Савета Европе.

При припреми одговора на упитник треба обавити ефикасне консултације са различитим заинтересованим странама и представницима цивилног друштва, како би се осигурало да пружене информације буду што обухватније.

Део I – Приступ правди и делотворним правним лековима

1. Право на информисање (Члан 12. и 15.)

1.1 Како, у којој фази и ко информише претпостављене жртве и жртве трговине људима о њиховим правима, релевантним судским и управним поступцима, и законским могућностима за накнаду штете и другим правним лековима, на језику који могу да разумеју? Молимо да приложите копије свих информативних материјала израђених за информисање жртава трговине људима, укључујући све материјале посебно израђене за децу жртве, на језицима на којима постоје.

Информисање жртава у Центру за заштиту жртава трговине људима је део стручног поступка који се континуирано одвија од успостављања првог контакта са могућом жртвом, па до престанка пружања подршке. Информисање може почети током иницијалног телефонског контакта ради договарања даљег поступка, или на првом састанку ради процене потреба и/или идентификације. Приликом информисања жртве води се рачуна о њеном актуелном стању, тренутним капацитетима да прими и обради информације и хитности да се одређене информације поделе како би корисник у том моменту донео информацију/е одлуку/е у вези са приоритетним потребама. Информисање се обавља на језику који корисник разуме, за шта се користе преводиоци када је то потребно, или се користе савремена средства комуникације (гугл преводац и друга). Стручни радник који информише корисника обавезно проверава како је корисник разумео пружену информацију.

Имајући у виду значај адекватног информисања жртава при првом контакту, уз подршку пројекта „Од опасности до сигурности – Унапређење заштите жртава трговине људима у Србији“ који је реализован од стране Међународног комитета спаса (ИРЦ) и удружења грађана Атина, уз финансијску подршку Стејт департамента, сачињене су јединствене информативне брошуре на српском и енглеском језику о правима жртава за одрасле особе и децу.

Превод информативне брошуре за особе са искуством трговине људима на ромски, албански, мађарски, румунски, бугарски, македонски, фарси, француски и урду језик омогућен је уз подршку регионалног пројекта за превенцију и борбу против трговине људима у земљама на Западном Балкану који спроводи Немачка организација за међународну сарадњу (ГИЗ), а финансира немачко савезно министарство за економску сарадњу и развој.

У циљу обезбеђивања континуитета и уједначености информисања при првом контакту, информативне брошуре користе сви субјекти прелиминарне идентификације – полиција, центри за социјални рад, организације цивилног друштва, тужиоци, Центар за заштиту жртава трговине људима, Комесаријат за избеглице и миграције и други.

Центар за заштиту жртава трговине људима је у сарадњи са Међународном организацијом за миграције (ИОМ) сачинио две информативне брошуре за мигранте на арапском, фарси, енглеском и српском језику: „Трговина људима се не дешава само другима“ и „И у миграцијама кријумчарење људи и трговина људима нису исто“, као и информативни плакат о Центру за заштиту жртава трговине људима. Материјали ће бити достављени ГРЕТА.

У сарадњи Центра за заштиту жртава трговине људима и Центра за истраживање и развој друштва ИДЕАС, сачињен је информативни флајер о трговини људима за децу мигранте, посебно намењен деци без пратње „Заштити се од трговине људима“, на арапском, фарси и српском језику. Материјали ће бити достављени ГРЕТА.

Током пријема и боравка миграната и тражилаца азила у азилним и прихватним центрима, у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима, службеници Комесаријата за избеглице и миграције континуирано обезбеђују информисање смештених лица о систему подршке, заштити и правима претпостављених жртава и жртава трговине људима.

Такође, редовно се одржавају састанци и сесије за подизање свести мигрантске популације на тему трговине људима, које Комесаријат за избеглице и миграције спроводи у сарадњи са међународним и невладиним организацијама.

Од 2018. до првих шест месеци 2021. године, у 3 азилна и 3 прихватна центра, од стране организација цивилног друштва Атина у сарадњи са Комесаријатом за избеглице и миграције, одржано је 338 тематских едукативних радионица намењених информисању мигрантске популације о питањима како да препознају и заштите се од трговине људима и других ризика. На радионицама је присуствовало укупно 2.223 жена и деце из мигрантске популације смештених у поменути центри.

Особље Комесаријата се у центрима континуирано обучава у сарадњи са релевантним међународним организацијама и организацијама цивилног друштва из области заштите, рада и поступања са рањивим категоријама миграната, идентификовања потенцијалних жртава трговине људима, родно заснованог насиља и сл. у циљу пружања адекватне подршке мигрантима и превенције различитих видова насиља. Сви случајеви сумње се одмах упућују на надлежне службе у складу са стандардним оперативним процедурама.

У прилогу достављамо линк за материјал "Преглед мера за очување добробити корисника са фокусом на спречавање експлоатације и злоупотребе", који је намењен преваходно запосленима у Комесаријату за избеглице и миграције, како би могли препознати и реаговати у колико приметне злоупотребе, али и другим заинтересованим странама, а израђен је уз подршку канцеларије УНИЦЕФ-а у Србији. (<https://kirs.gov.rs/media/uploads/Pregled-mera-za-ocuvanje-dobrobiti-korisnika-web.pdf>). Преглед мера садржи информације о политикама, механизмима и процедурама Комесаријата за избеглице и миграције којима се обезбеђује да се злоупотреба спречи или, уколико до њих дође, да се на њих реагује адекватно и благовремено.

Закон о азилу и привременој заштити („Службени гласник РС“, бр. 24/2018) у члану 17. прописује посебне процесне и прихватне гаранције за категорије лица као што су: малолетна лица, особе са инвалидитетом, старија лица, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом, особе са душевним поремећајима као и жртве трговине људима, итд. Посебном процесном и прихватном гаранцијом пружа се одговарајућа помоћ тражиоцу који с обзиром на своје личне околности није способан да остварује своја права и обавезе. Када су у питању потенцијалне жртве трговине људима, поступак идентификације ових категорија лица Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Управа граничне полиције - Канцеларија за азил спроводи континуирано, а најраније након изражавања намере за подношење захтева за азил у Републици Србији на граници или транзитном простору. Полицијски службеници Канцеларије за азил приликом спровођења поступка пружају све потребне информације потенцијалним жртвама трговине људима.

Такође, успостављена је сарадња са свим надлежним органима, а посебно са Центом за заштиту жртава трговине људима који Канцеларија за азил обавештава у најкраћем могућем року о сазнањима до којих је дошла приликом подношења захтева за азил или саслушања, која се односе на очигледне жртве трговине људима.

Права оштећеног/жртве прописана су и Закоником о кривичном поступку (члан 50. ЗКП). У наведена права, током читавог поступка, спадају и право на остваривање имовинскоправног захтева, право да поднесе жалбу против одлуке о досуђеном имовинскоправном захтеву, право да поднесе приговор против одлуке јавног тужиоца о одбачају кривичне пријаве, обустави истраге или

одустанку од кривичног гоњења. Такође, оштећени/жртва има право да поднесе жалбу против одлуке о трошковима кривичног поступка и досуђеном имовинскоправном захтеву, као и да буде обавештен о исходу поступка и да му се достави правноснажна пресуда.

Наведеним чланом закона, између осталог, прописано је да су јавни тужилац и суд дужни да оштећеног/жртву, упознају са правима наведеним у овом члану.

Орган поступка (полиција, јавно тужилаштво и суд, у зависности од фазе поступка), дужан је да у складу са одребама овог законика поучи окривљеног или другог учесника у поступку (жртву), о правима која му припадају и да га упозори на последице пропуштања (члан 8. ЗКП).

Оштећени/жртва има право да у кривичном поступку у којем учествује употребљава свој језик и писмо. Ако се поступак не води на њиховом језику и ако, након поуке о праву на превођење, не изјаве да знају језик на коме се поступак води и да се одричу права на превођење, обезбедиће им се на терет буџетских средстава превођење онога што они или други износе, као и превођење исправа и другог писаног доказног материјала (члан 11. ЗКП).

Републички јавни тужилац издала је децембра 2016. године Опште обавезно упутство о начину поступања Службе за информисање и подршку оштећенима и сведоцима у јавним тужилаштвима, која је основана са циљем да се у јавним тужилаштвима у току поступка оштећенима/жртвама и сведоцима кривичних дела омогући ефикасно остваривање права на добијање информација и права на приступ услугама подршке, ради олакшавања њиховог учешћа у поступку и веће ефикасности поступка.

Основни задатак Службе за информисање и подршку је да пружи потребне информације оштећенима и сведоцима у вези са њиховим учешћем у поступку, првенствено у фази истраге, изврши процену њихових потреба и пружи им информације о начину њиховог остваривања. Оштећенима/жртвама и сведоцима се уз позив доставља брошура која садржи основне информације о њиховим правима и информације о Служби за информисање и подршку.

Дана 30. јула 2020. године, усвојена је Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период од 2020-2025. године, чији је Посебни циљ 1 Успостављање Националне мреже служби подршке жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији, уз очување и континуирано унапређење достигнутих стандарда квалитета и доступности услуга подршке.

Право детета да буде информисано о својим правима и обавезама на начин примерен његовом узрасту и на језику који разуме приликом контакта са полицијом у Републици Србији уређено је Правилником о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима ("Службени гласник РС", број 83/2019).

Према члану 3. овог Правилника, сви полицијски службеници који примењују полицијска овлашћења према малолетном лицу (особи млађој од 18 година), дужни су да воде рачуна о правном статусу, најбољим интересима, здрављу и достојанству личности малолетног лица, психичким, емоционалним и другим личним својствима и заштити његове приватности, као и да избегавају евентуални настанак штетних последица по малолетно лице.

Даље се наводи, да је поступак примене полицијских овлашћења према малолетном лицу, хитан и да се спроводи уз поштовање начела законитости, професионалности, равноправности и хуманости, на језику који малолетно лице разуме, уз претходно обавештење о законским разлозима за примену овлашћења и његовим правима, уз уважавање међународних норми и стандарда Уједињених нација и Савета Европе.

О предузетим полицијским овлашћењима, као и разлозима за њихово предузимање полицијски службеници најпре усмено обавештавају на језику који разуме малолетно лице према коме је поступано, његове родитеље или другог законског заступника (старатеља, представника органа старатељства или установе за смештај малолетника у којој је малолетно лице смештено)¹, као и браниоца уколико се малолетник саслушава у својству осумњиченог у полицији, а затим малолетном лицу уручују и писмено обавештење о правима малолетног лица у предистражном поступку или о правима малолетног лица у прекршајном поступку и у непосредном разговору² проверавају да ли су малолетно лице и његови родитељи, односно други законски заступник, разумели права и обавезе која су малолетном лицу предочена.

Такође, полицијски службеници у току примене полицијских овлашћења омогућавају малолетном лицу и његовим родитељима или другом законском заступнику да активно учествују у поступку, износећи примедбе и своја мишљења и на њихов захтев издају им копију службене белешке или записника о прикупљеним обавештењима у којима констатују њихове примедбе и мишљења.

Обавештења о правима малолетног лица у предистражном поступку и прекршајном поступку, доступна су на сајту Министарства унутрашњих послова (<http://www.mup.gov.rs>) на српском језику (на ћирилици и латиници), језицима националних мањина и енглеском језику.

Посебно је значајно унапређење капацитета Инспекције рада за препознавање жртава трговине људима у циљу радне експлоатације, које је од 2016. године подржано кроз пројекат Савета Европе „Превенција и борба против трговине људима у Србији“ Хоризонталног програма подршке за земље Западног Балкана и Турску. Сваки инспектор рада који приликом инспекцијског надзора дође у контакт са особом за коју сумња да је жртва трговине људима, исту обавештава о њеним правима и начинима на које може да их оствари – уколико је то могуће на језику који жртва разуме. Инспектор рада одмах контактира Центар за заштиту жртава трговине људима, полицију и специјализоване организације цивилног друштва, као и Центар за социјални рад, уколико затекне особу за коју сумња да је млађа од 18 година, која обавља недозвољени посао за тај узраст. Инспекција рада поступа у складу са Водичем за инспекторе рада о детекцији и прелиминарној идентификацији жртава трговине људима.

1.2 Како се обавеза пружања услуга писменог и усменог превођења, према потреби, испуњава у различитим фазама правних и управних поступка од стране различитих агенција?

Центар за заштиту жртава трговине људима непосредно обезбеђује превођење са и на енглески језик. За информисање корисника из популације миграната и тражилаца азила у мешовитим миграцијама ангажују се преводиоци из међународних и домаћих организација које у својим програмима имају услугу превођења.

Комесаријат за избеглице и миграције у свим азилним и прихватним центрима ангажује преводиоце за најзаступљеније језике (арапски, фарси и пашту), како би корисницима било омогућено превођење на језику који разумеју. По потреби, ангажују се и преводиоци у сарадњи са међународним и невладиним организацијама.

¹ Ако родитељ или други законски заступник није присутан, јер се његово присуство из објективних разлога није могло обезбедити, када су испуњени законски услови замениће га представник органа старатељства (надлежног центра за социјални рад), који у договору са малолетником, истом може омогућити да о свом статусу, уколико му је од стране полиције привремено ограничена слобода кретања, обавести и тзв. „особу од поверења - лице по свом избору“, које може присуствовати даљем разговору.

² Полицијски службеник пита малолетно лице да ли је разумело информације које су наведене у обрасцу, а уколико није, даје му додатна усмена објашњења на начин и језику који је разумљив малолетном лицу имајући у виду његове године живота и зрелост. Малолетно лице има право да одбије да прочита или потпише образац, што се у обрасцу констатује од стране полицијског службеника.

Законом о азилу и привременој заштити, чланом 13. прописано је Начело бесплатног превођења које подразумева да се тражиоцу азила који не разуме службени језик поступка обезбеђује бесплатна услуга превођења на његов матерњи језик, односно на језик који разуме. Бесплатна услуга превођења подразумева и коришћење знаковног језика као и доступност материјала на Брајевом писму. Наведеном одредбом обухваћене су све категорија тражилаца азила без изузетака у које спадају и жртве трговине људима.

У пракси полицијски службеници Управе граничне полиције - Канцеларије за азил за потребе превођења ангажују преводиоце са листе Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР) која обухвата широк корпус преводилаца за различите језике у зависности од земље порекла из које долазе тражиоци азила. Полицијски службеници Управе граничне полиције - Канцеларије за азил нарочито воде рачуна о сензитивности па тако у пракси ако се посумња да је тражилац азила потенцијална жртва трговине људима или је претрпела различите облике физичког а нарочито сексуалног насиља обезбеђује им се превођење од стране особе истог пола.

Оштећени/жртва има право да у кривичном поступку у којем учествује употребљава свој језик и писмо. Ако се поступак не води на њиховом језику и ако, након поуке о праву на превођење, не изјаве да знају језик на коме се поступак води и да се одричу права на превођење, обезбедиће им се на терет буџетских средстава превођење онога што они или други износе, као и превођење исправа и другог писаног доказног материјала (члан 11. ЗКП).

2. Правна помоћ и бесплатна правна помоћ (Члан 15)

2.1 Како, ко и од којег тренутка пружа правну помоћ жртвама трговине људима? Како се пружа правна помоћ деци?

Правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртава трговине људима и организације цивилног друштва. Било који вид правне помоћи је за кориснике (претпостављене и жртве трговине људима) бесплатан. Центар за заштиту жртава трговине људима обезбеђује пуномоћника корисницима самостално (сам финансира пуномоћника, на основу опредељених средстава из буџета) или у сарадњи са организацијама цивилног друштва, када сопствена средства нису довољна.

Правна помоћ може бити у виду правног информисања, заштите права жртава током њиховог учешћа у судским поступцима, или у обављању других потребних правних радњи. Када се правна помоћ обезбеђује у оквиру координисане заштите корисника, она је саставни део индивидуалног плана заштите за кориснике.

Правна помоћ деци обезбеђује се на исти начин као и одраслим жртвама, само што је код деце неопходна сагласност родитеља или старатеља. Центар за заштиту жртава трговине људима и специјализоване организације цивилног друштва воде рачуна о томе да правну помоћ деци обезбеђују адвокати који имају лиценцу за рад са децом и осетљивост за децу.

На територији Републике Србије постоје бројне организације цивилног друштва које пружају бесплатну правну помоћ свим категоријама тражилаца азила па тако и жртвама трговине људима. Бесплатна правна помоћ обухвата заступање конкретног тражиоца пред надлежним органима Републике Србије (Управе граничне полиције - Канцеларија за азил), предузимање свих радњи у поступку у интересу тражилаца азила, улагање жалбе и других правних лекова, заступање у управном судском поступку. Од стране организација цивилног друштва пружа се бесплатна правна помоћ и малолетницима без пратње који су у поступку азила чије интересе у поступку такође заступају привремени старатељи одређени решењем надлежног Центра за социјални рад.

У складу са Законом о бесплатној правној помоћи жртве трговине људима, и по овом основу, имају право на бесплатну правну помоћ „*ex lege*” без обзира на испуњеност осталих законом прописаних услова. Тражилац бесплатне правне помоћи треба само да заокружи у захтеву ка органима локалне самоуправе да припада одређеној рањивој групи, у овом случају да се ради о жртви трговине људима и затим се захтев упућује пружаоцу, који пружа бесплатну правну помоћ у вези са одговарајућим правним проблемом. Пружаоц може да буде: служба правне помоћи у јединици локалне самоуправе, адвокат или што је најчешћи случај, удружење грађана које је специјализовано за помоћ рањивим категоријама.

Бесплатна правна помоћ се пружа од тренутка одобрења захтева од стране органа локалне самоуправе и облици бесплатне правне помоћи су пружање правних савета, састављање поднесака, заступање и одбрана.

У погледу деце, деца су такође препозната као „*ex lege*” категорија и сва деца имају право на бесплатну правну помоћ у складу са Законом о бесплатној правној помоћи.

2.2 Да ли све претпостављене жртве трговине људима имају приступ правној помоћи, без обзира на имиграциони статус или врсту искоришћавања?

Као што је наведено у одговору 2.1 правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртава трговине људима и организације цивилног друштва, без обзира на имиграциони статус или врсту искоришћавања.

Према Закону о азилу и привременој заштити, као и према Законом о бесплатној правној помоћи, у свим азилним и прихватним центрима у којима се врши прихват и збрињавање миграната, без обзира на правни статус, свим мигрантима је доступна и обезбеђена бесплатна правна помоћ од стране регистрованих пружалаца бесплатне правне помоћи (најчешће организације цивилног друштва). У свим центрима је обезбеђен посебан простор за организације цивилног друштва које пружају бесплатну правну помоћ или психосоцијалну подршку. Свако лице смештено у центру има право на контакт са овлашћеним службеницима Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

Тражилац бесплатне правне помоћи у складу са Законом о бесплатној правној помоћи треба само да заокружи у захтеву да припада одређеној рањивој групи у овом случају да се ради о жртви трговине људима и затим се захтев упућује пружаоцу, без обзира на имиграциони статус или врсту искоришћавања.

2.3 Који су услови за приступ бесплатној правној помоћи жртвама трговине људима, укључујући децу? За које врсте поступака је доступна бесплатна правна помоћ? Да ли је доступна бесплатна правна помоћ којом се жртвама помаже да траже обештећење и извршење налога за обештећење?

Као што је наведено у одговору 2.1 правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртава трговине људима и организације цивилног друштва. Било који вид правне помоћи, у било ком поступку, је за кориснике (претпостављене и жртве трговине људима) бесплатан. Услов за приступ бесплатној правној помоћи за претпостављене и жртве трговине људима које обезбеђује Центар за заштиту жртава трговине људима, према Стандардним оперативним процедурама за заштиту жртава трговине људима је добровољни информисани пристанак на подршку која се пружа од стране Центра за заштиту жртава трговине људима.

У складу са Стандардним оперативним процедурама за заштиту жртава трговине људима, ако је реч о детету – жртви, у планирање и подршку детету, осим органа старатељства, укључен је и

непосредни старатељ детета, док пристанак на учествовање у програмима пружања помоћи, поступцима пред судом и слично треба добити како од лица које се стара о најбољем интересу детета, тако и од детета, ако је то могуће. Током целог поступка, најбољи интерес детета, узимајући у обзир старост, зрелост, ставове, потребе и забринутости детета оцењује се на индивидуалној основи и мора бити примаран (члан 6. став 1. Породичног закона).

У складу са Законом о бесплатној правној помоћи нису постављени додатни услови за приступ бесплатној правној помоћи жртвама трговине људима. Бесплатна правна помоћ се одобрава за управни поступак, парнични поступак, кривични поступак и за прекршајни ако је могуће изрицање казне затвора. Бесплатна правна помоћ којом се жртвама помаже да траже обештећење је доступна имајући у виду да се ради о имовинско правном захтеву у кривичном поступку или накнади штете у парничном поступку.

2.4 Да ли постоје адвокати специјализовани за пружање правне помоћи и заступање жртва трговине људима на суду? Који се прописи, ако их има, примењују на пружање такве правне помоћи / заступање?

Постоје адвокати који су прошли одговарајуће обуке од стране организација цивилног друштва за пружање правне помоћи жртвама трговине људима. Адвокати које ангажују Центар за заштиту жртва трговине људима и организације цивилног друштва имају потребно знање и искуство у овој области.

У складу са Законом о бесплатној правној помоћи, сви адвокати који пружају бесплатну правну помоћ налазе се на јединственом регистру објављеном на сајту Министарства правде.

2.5 Како се финансира пружање правне помоћи и бесплатне правне помоћи жртвама трговине људима? Да ли жртве морају да плате накнаду за добијање правне помоћи или покретање поступка, или постоје друге финансијске препреке? Ако је одговор да, наведите износ (износе).

Као што је наведено у одговору 2.1, правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртва трговине људима и организације цивилног друштва. Било који вид правне помоћи је за кориснике (претпостављене и жртве трговине људима) бесплатан. Центар за заштиту жртва трговине људима обезбеђује пуномоћника корисницима самостално (сам финансира пуномоћника, на основу опредељених средстава из буџета) или у сарадњи са организацијама цивилног друштва, када сопствена средства нису довољна.

У складу са Законом о бесплатној правној помоћи, правна помоћ коју пружа служба правне помоћи у јединици локалне самоуправе финансира се из буџета јединице локалне самоуправе. Када бесплатну правну помоћ пружају адвокати или кад се саставља јавнобележничка исправа или посредује у решавању спора, јединица локалне самоуправе сноси 50% накнаде за пружање бесплатне правне помоћи или састављање јавнобележничке исправе или посредовање у решавању спора, док 50% накнаде сноси Република Србија, преко министарства правде.

Жртве трговине људима не плаћају накнаду за добијање правне помоћи или покретање поступка.

Бесплатна правна помоћ и бесплатна правна подршка могу да се финансирају из донација и пројектног финансирања.

3. Одштета од стране починилаца (Члан 15)

3.1 Које се мере примењују како би судови омогућили одштету жртвама трговине људима, укључујући децу, од стране починилаца, у оквиру кривичног поступка? Каква је у овом погледу улога тужилаца?

У националном правном систему право на компензацију се може остварити на два начина: у кривичном и парничном поступку.

Жртве кривичних дела у оквиру кривичног поступка реализују право на остваривање имовинско правног захтева. То право је јасно дефинисано у члану 50. став 1. тачка 1. Законика о кривичном поступку.

Постојећа решења Законика о кривичном поступку, одредбе из чланова 252. до 260., уз примену међународних конвенција и стандарда омогућавају да се питање имовинскоправног захтева, односно компензације, расправи у кривичном поступку уз појачану будност и одговорност органа поступка. Тужиоци и судије имају могућност да о одређеним видовима штете одлуче без одуговлачења, уз предходно добро информисање жртве о њеним правима и спроведеним доказним радњама. За овакав приступ је неопходно боље упознавање са врстама штете и начину одређивања накнаде за висину штете, а што је регулисано пре свега Законом о облигационим односима.

Све жртве трговине људима, укључујући и децу, имају право да у току кривичног поступка поднесу имовинско-правни захтев. Закоником о кривичном поступку (члан 252. ЗКП), прописано је да ће се имовинскоправни захтев расправити на предлог овлашћених лица (оштећени/жртва) у кривичном поступку, ако се тиме не би знатно одуговлачио овај поступак.

Одредбом члана 256. Законика о кривичном поступку, прописано је да је орган поступка (суд или јавни тужилац, у зависности од фазе поступка), дужан да прикупи доказе за одлучивање о имовинскоправном захтеву и пре него што је он поднет. У том смислу, за остваривање права жртве на накнаду штете, од нарочите важности је да јавни тужилац у предистражном поступку и у току истраге саслуша окривљеног о чињеницама у вези са имовинскоправним захтевом и узме изјаву о имовини, сходно члану 256. Законика о кривичном поступку, испита жртву о околностима имовинскоправног захтева и позове је да поднесе доказе или предложи прикупљање одређених доказа од значаја за одлучивање о захтеву, испита сведоке о околностима имовинскоправног захтева, одреди вештачење на околности механизма настанка, врсте и тежине телесних повреда, као и умањења животних активности жртве услед повређивања, односно на околности психосоцијалних промена у личности жртве које су проузроковане кривичним делом, као и на околности интензитета претрпљеног физичког и душевног бола и страха, те умањења животне активности, одреди економско вештачење на околности висине претрпљене материјалне штете, спроведе финансијску истрагу у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, у случају када су за то испуњени законски услови, како би се износ досуђен на име имовинскоправног захтева излучио из одузете имовине и предузме друге радње од значаја за одлучивање о имовинскоправном захтеву.

У Смерницама за унапређење судске праксе у поступцима за накнаду штете жртвама тешких кривичних дела³, посебно је указано на улогу јавног тужиоца у прикупљању доказа за одлучивање о имовинскоправном захтеву. У организацији Правосудне академије, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, током 2019. и 2020. године спроведен је први циклус обука за јавне тужиоце и судије на којима су представљене Смернице, а наставак обука је планиран почев од септембра 2021. године.

Као пример добре праксе, наведено је под тачком 5.3.

3.2 Како се израчунава износ одштете и постоје ли одређени критеријуми или модели за израчунавање? Које се врсте повреда/штета и трошкова покривају? Да ли постоје околности/услови који би довели до смањења износа одштете?

³ Смернице је 2018. године израдила Радна група Врховног касационог суда Републике Србије, у чијем су саставу биле судије Врховног касационог суда из кривичног и грађанског одељења, судије вишег и основног суда, као и заменик републичког јавног тужиоца и вишег јавног тужиоца.

Штета нанета жртви извршењем кривичног дела може бити материјална и нематеријална.

- Материјална штета представља умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њењог повећања (измакла корист) члан 155. Закон о облигационим односима. Врло често у кривичном поступку она може бити очигледна и о њој суд може одлучити у целости или делимично.
- Нематеријална, морална штета односи се на сваки други нефинансијски губитак и има више облика због (Члан 200. став 1. Закон о облигационим односима):
 - ✓ физичких болова,
 - ✓ страха,
 - ✓ душевних патњи због:
 - наружености,
 - умањења животне активности,
 - повреде угледа или части,
 - повреде слободе,
 - повреде права личности,
 - смрти блиског лица,
 - нарочито тешког инвалидитета блиског лица (члан 201. став 2 И 4 Закон о облигационим односима), као и
 - душевни болови настали услед извршења кривичног дела против полног интегритета.

По становиштима судске праксе у парничном поступку, накнада штете због душевних болова због повреде части и угледа и слобода и права личности и душевних болова због смрти блиског сродника се по правилу не утврђује вештачењем, већ се утврђује чињеница да ли се догодио штетни догађај и процењују околности истог.

То значи да не постоји обавеза судско-психијатријског вештачења на ове околности и овај вид штете може најлакше да се реализује у кривичном поступку по имовинскоправном захтеву, обзиром да се може утврдити непосредним саслушањем жртве.

Како је заштитни објекат кривичног дела трговине људима слобода, достојанство личности, част и углед и сва друга права којима се крше норме човечности, произилази да се код ових кривичних дела нематеријална штета може увек одредити у кривичном поступку, у висини која зависи од сваког конкретног случаја.

У судској пракси грађанских одељења има много примера из којих се може утврдити висина накнаде такве штете и повреде достојанства личности или морала (члан 202. Закон о облигационим односима) и судијама је дато упуство да ту праксу и користе.

Ради лакшег одлучивања о накнади штете у кривичном поступку, у Смерницама за унапређење судске праксе у поступцима за накнаду штете жртвама тешких кривичних дела, у оквиру поглавља „Одмеравање новчане накнаде нематеријалне штете“ указано је на стандарде и критеријуме којима се приликом одлучивања о висини штете руководе судије грађанских одељења, уз навођење примера из судске праксе.

3.3 Како се извршавају налози за одштету/пресуде? Које мере постоје за гарантовање и обезбеђивање ефективне исплате одштете?

Пресуде се извршавају у оквиру самог поступка, по правноснажности пресуде у року који је осуђеном лицу одређен. У случају неиспуњења обавеза жртва може у извршном поступку остварити ово право.

У оквиру кривичног поступка делотворне су одредбе које омогућавају да се накнаде штете жртви намири од одузете имовинске користи, односно имовине проистекле извршењем кривичног дела.

3.4 Када се стране жртве трговине људима протерују или одлуче да напусте земљу у којој се догодила експлоатација, које се мере примењују како би им се омогућило обештећење и други правни лекови?

Претпостављене и идентификоване жртве трговине људима, које су пријављене Центру за заштиту жртава трговине људима, се не протерују.

Као што је наведено под одговором 2.1, правна помоћ која се обезбеђује од стране Центра за заштиту жртава трговине људима је део координисане и континуиране заштите корисника. Уколико у складу са индивидуалним планом заштите, жртва трговине људима одлучи да напусти територију Републике Србије, правни заступници ће наставити да, у њено име и за њен рачун, воде поступке за обештећење и предузимају друге неопходне правне лекове.

3.5 Који су поступци успостављени како би се обезбедио делотворан приступ накнади штете жртвама трговине људима у сврху радне експлоатације? Могу ли такве жртве да покрену парнични поступак тужбом за надокнаду штете и/или тужбом ради исплате неисплаћених плата и социјалних доприноса на основу закона којима се регулишу наношење штете, рад и радни односи, или других закона? Наведите одговарајуће мере. Да ли жртве трговине људима које раде у нерегуларном радном односу или без уговора могу судским путем да траже неисплаћене плате и друге накнаде, и ако да, како се утврђује износ неисплаћених плата и других накнада?

Жртве могу у оквиру парничног поступка да остваре права на накнаду штете у случају радне експлоатације тужбом за накнаду штете, као и тужбом ради исплате неисплаћених плата и социјалних доприноса на основу закона којима се регулишу наношење штете, рад и радни односи (Закон о раду и Закон о облигационим односима).

Чланом 164. Закона о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017-одлука УС, 113/2017 и 95/2018-аутентично тумачење) је прописано следеће: "Ако запослени претрпи повреду или штету на раду или у вези са радом, послодавац је дужан да му надокнади штету, у складу са законом (Закон о облигационим односима) и општим актом."

До надокнаде се долази у судском поступку код месно надлежног основног суда, који почиње тужбом запосленог.

Сходно Закону о раду, запослени јесте физичко лице које је у радном односу код послодавца.

Према Закону о раду, послодавац јесте домаће или страно правно лице, односно физичко лице које запошљава, односно радно ангажује једно или више лица. Одредбом члана 2. Закона о раду, прописано је да се одредбе овог закона примењују на запослене који раде на територији Републике Србије, код домаћег или страног правног лица односно физичког лица, као и на запослене који су упућени на рад у иностранство од стране послодавца ако законом није друкчије одређено.

Сва новчана потраживања из радног односа застаревају у року од три године од дана настанка обавезе, у смислу одредбе члана 196. Закона о раду.

Независно од кривичне одговорности лица које је одговорно за трговину људима у циљу радне експлоатације, лице које је радно експлоатисано може да поднесе тужбу суду којом ће тражити накнаду штете, како материјалне, тако и нематеријалне. О износу накнаде одлучује суд у сваком појединачном случају.

3.6 Каква обука се спроводи за изградњу капацитета релевантних професионалаца, као што су адвокати, полицијски службеници, тужиоци и судије, како би се жртвама трговине људима омогућило да добију одштету и друге правне лекове?

Као што је напред наведено, Врховни касациони суд је у августу 2019. године објавио публикацију „Смернице за унапређење судске праксе у поступцима за накнаду штете жртвама тешких кривичних дела у кривичном поступку“, која је сачињена у сарадњи са мисијом Организације за Европску безбедност и сарадњу (ОЕБС). У изради ове публикације учествовале су судије Врховног касационог суда и тужиоци из Републичког јавног тужилаштва.

Након објаве публикације одржани су семинари у више судова у Србији у којима су учествовали и судије и тужиоци. Накнадно ће ГРЕТА бити достављени бројчани подаци о учешћу судија и тужилаца на семинару.

Због епидемије изазване вирусом COVID19 и превенције ширења вируса израђена је видео презентација која је послужила за он лине семинаре. Од ове јесени, у складу са епидемиолошком ситуацијом, планиран је наставак едукација.

Главни циљ Смерница и едукација је успостављање нове судске праксе и ефикасније деловање тужилаца како би се накнада штете остварила у кривичном поступку.

У оквиру прве фазе пројекта Савета Европе „Превенција и борба против трговине људима у Србији“ Хоризонталног програма подршке за земље Западног Балкана и Турску, 4. априла 2019. године за 23 адвоката и сарадника, заступнике жртава трговине људима, који сарађују са специјализованом организацијом цивилног друштва АСТРА и Центром за заштиту жртава трговине људима, одржана је радионица „Побољшање приступа компензацији за жртве трговине људима“, како би се упознали са примерима добре праксе, трендовима и изазовима у области накнаде штете.

4. Одштета од државе (Члан 15)

4.1 Да ли критеријуми подобности предвиђени државним програмима компензације жртвама кривичних дела искључују одређене жртве трговине људима (нпр. због нерегуларног боравишног статуса, држављанства, природе кривичног дела)? Да ли приступ државном обештећењу зависи од исхода кривичног случаја, и од неуспеха да се одштета наплати од починиоца?

За сада, у Републици Србији, не постоје државни програми компензације за жртве кривичних дела укључујући и жртве трговине људима.

4.2 Како се износ одштете од државе обрачунава у односу на тежину штете коју је жртва претрпела?

4.3 Да ли стране жртве трговине људима имају могућност да поднесу захтев за државну одштету у вашој земљи након што су враћене или након извршења репатријације у земљу порекла? Молимо дајте примере таквих случајева и наведите мере које предвиђају такву могућност.

4.4 Да ли жртве које траже одштету од државе сnose одговорност за трошкове и накнаде адвоката? Да ли одштете добијене од државе подлежу опорезивању? Да ли добијање обештећења има последице на приступ социјалној сигурности или другим погодностима?

Као што је наведено под одговором 2.1, правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртава трговине људима и

организације цивилног друштва. Било који вид правне помоћи, укључујући и одштету од државе, за кориснике (претпостављене и жртве трговине људима) је бесплатан.

Одредбом члана 9. став 1. тачка 8. Закона о порезу на доходак грађана, прописано је, између осталог, да се не плаћа порез на доходак грађана, на примања остварена по основу накнаде материјалне и нематеријалне штете.

Чланом 41. Закона о социјалној заштити експлицитно је одређено да корисници права и услуга социјалне заштите могу бити и жртве трговине људима – деца и млади, одрасли и старији. Чланом 206. став 9. наведеног закона је уређено да се услуге смештаја за жртве трговине људима финансирају из буџета Републике Србије.

Уредбом о мрежи установа социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 16/12 и 12/13), која је ступила на снагу 15. марта 2012. године, у Прегледу просторног распореда, делатности, капацитета и група корисника установа социјалне заштите, које пружају услуге домског смештаја и центара за породични смештај и усвојење, које оснива Република Србија односно аутономна покрајина, у одељку II Установе за одрасле и старије, тачка 60. утврђен је Центар за заштиту жртава трговине људима Београд, капацитета 6 места, који обавља делатност пружања услуге смештаја (ургентни смештај), услуге процене и саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге за корисничку групу - деца, млади и одрасли жртве трговине људима.

Према Закону о социјалној заштити, жртве трговине људима могу бити корисници права и услуга социјалне заштите под условима прописаним наведеним законом и подзаконском актима донетим на основу закона.

Уредбом о примањима и приходима који су од утицаја на остваривање права на новчану социјалну помоћ („Службени гласник РС”, број 36/11), у члану 11. став 1. тачка 10) прописано је да се приликом остваривања права на новчану социјалну помоћ не узимају у обзир примања по основу накнаде штете, осим накнаде штете у виду ренте.

5. Санкције и мере (Члан 23)

5.1 Опишите законодавне и друге мере које је усвојила ваша држава а које омогућавају: I) да се заплене или на други начин од починилаца одузму приходи стечени извршењем кривичних дела, или имовина у вредности тих прихода; и II) да се брзо идентификује, прати, замрзне или одузме имовина која подлеже одузимању, како би се олакшало касније извршење трајног одузимања. Да ли ове мере омогућавају идентификацију, праћење и одузимање имовине у коју су претворени приходи од незаконитих активности?

Позитивни нормативни оквир у Републици Србији омогућава идентификацију, праћење, замрзавање и одузимање имовине у коју су претворени приходи од незаконитих активности.

Заплена имовине стечене кривичним делом се остварује у кривичном поступку по одредбама које регулишу обавезно одузимање имовинске користи, члан 91. до 93. Кривичног законика. По овим одредбама могуће је и одузимање имовине у замену, односно имовине која одговара вредности имовине прибављене кривичним делом. По овим одредбама накнада штете жртви се исплаћује од одузете имовине.

Такође, Кривичним закоником (члан 91.), прописано је да нико не може задржати имовинску корист прибављену кривичним делом, као и да ће се прибављена корист одузети под условима предвиђеним овим закоником и судском одлуком којом је утврђено извршење кривичног дела.

Мера одузимања имовинске користи у односу на захтев оштећеног је супсидијарног карактера, тако да ће суд, уколико је у кривичном поступку усвојен имовинскоправни захтев оштећеног, изрећи

одузимање имовинске користи само уколико она прелази досуђени имовинскоправни захтев оштећеног у том износу (члан 93. став 1. Кривичног законика), што значи да захтев увек има предност.

Закоником о кривичном поступку (члан 537 - 543.), детаљно је прописан поступак одузимања имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела.

Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела уређују се услови, поступак и органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином физичких и правних лица проистеклом из кривичног дела. Одредбе овог закона примењују се и за кривично дело трговина људима из члана 388. Кривичног законика.

У смислу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, имовином се сматра добро сваке врсте у Републици Србији или иностранству, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво велике вредности, удели у правном лицу и исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра и приход или друга корист остварена, непосредно или посредно, из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којим је помешана. Даље, закон предвиђа спровођење финансијске истраге и привремено и трајно одузимање имовине стечене кривичним делом.

Према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела жртва може да намири свој имовинскоправни захтев из одузете имовине.

5.2 На који начин жртве трговине људима имају користи од привремено и трајно одузете имовине починилаца трговине људима? Да ли одузета имовина иде директно жртвама, у компензациони фонд или шему за жртве трговине људима, или у друге програме за помоћ или подршку жртвама трговине људима? Наведите податке о привременом и трајном одузимању имовине у случајевима трговине људима, и како је она коришћена.

У складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (члан 45.), уколико је правноснажном пресудом донета одлука о имовинскоправном захтеву оштећеног, суд ће у решењу о трајном одузимању имовине тај износ издвојити из одузете имовине, а ако таква одлука није донета, суд може решењем издвојити део имовине ради намирења имовинскоправног захтева. Решењем о трајном одузимању имовине, суд може да одлучи о имовинскоправном захтеву оштећеног чије је постојање утврђено правноснажном пресудом.

По одбитку трошкова управљања одузетом имовином и намирењу имовинскоправног захтева оштећеног, новчана средства добијена продајом трајно одузете имовине уплаћују се у буџет Републике Србије. Средства у износу од 30% користе се за финансирање социјалних и здравствених потреба у складу са одлуком Владе. На трајно одузету непокретну имовину примењују се одредбе закона којим се уређује јавна својина. Влада може одредити намену трајно одузете имовине у циљу обављања друштвено корисних послова.

Као пример добре праксе одузете имовине у циљу обављања друштвено корисних послова, 21. новембра 2019. године Комисија за стамбена питања и расподелу службених зграда и пословних просторија Владе донела је Закључак о распоређивању пословног простора у Београду неопходног за рад Центру за заштиту жртава трговине људима, укупне површине 139м². Наведени пословни простор је, након спроведеног кривичног поступка, поводом кривичних дела против привреде, трајно одузет од имовине која је била у поседу два правна лица. На овај начин остварена је сврха одредби из Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, да се одузета имовина користи ради остварења друштвено значајних циљева, односно преко запослених у Центру за заштиту жртава трговине људима, којима је обезбеђен простор за квалитетан и несметани рад, непосредно је, кроз њихову квалитетнију услугу, пружена помоћ и подршка жртвама трговине људима.

5.3 Да ли је могуће користити преговоре о признању кривице или неки други облик нагодбе у случајевима трговине људима? Ако је одговор да, наведите одговарајуће законске одредбе. Које заштитне мере постоје за жртве трговине људима како би се осигурало да њихово право на приступ правди и делотворним правним лековима не буде угрожено споразумом о признању кривице или нагодбом у правном поступку?

Јавни тужилац и окривљени могу закључити споразум о признању кривичног дела од доношења наредбе о спровођењу истраге па до завршетка главног претреса (чл. 313. Ст. 1 Законика о кривичном поступку). Споразум о признању кривичног дела примењује се и за кривично дело Трговина људима.

У члану 314. Законика о кривичном поступку је таксативно наведено које све елементе споразум мора да садржи да би био прихваћен од стране суда. Споразум о признању кривичног дела, као обавезни елемент предвиђа и постизање споразума о имовинскоправном захтеву (члан 314. став 4. Законика о кривичном поступку), па је јавни тужилац дужан да пре закључења споразума позове оштећеног/жртву да поднесе захтев, тако да уколико је такав захтев поднет, споразум о признању кривичног дела мора да садржи и споразум о имовинскоправном захтеву или неће бити прихваћен од стране суда (члан 317. Законика о кривичном поступку).

На овај начин жртвама трговине људима се осигурава право на приступ правди.

Јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више обавеза, укључујући и то да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету (чл. 283, ст. 1 ст. 1 ЗКП)

Како је кривично дело из члана 388. Кривичног законика прописано као тешко кривично дело против човечности и других добара заштићених међународним правом за које је предвиђена казна затвора од преко пет година, није дозвољена примена овог института на осумњичене за трговину људима, осим према осумњиченима за извршење кривичног дела трговина људима из члана 388. став 8. Кривичног законика, који се односи на „кориснике“ услуга жртва трговине људима, уколико се не ради о малолетним жртвама, за које је учинилац знао или је могао знати да су малолетне.

Напомињемо као пример добре праксе, да је у кривичном поступку против Х.В., због кривичног дела трговина људима из члана 388. став 6. у вези са ставом 1. КЗ и др, Виши суд у Новом Саду донео пресуду К.бр.152/18 од 28.04.2020. године, којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела број СК 17/20 од 28.04.2020. године, закључен између заменика Вишег јавног тужиоца у Новом Саду и окривљеног, којим је окривљени оглашен кривим због кривичног дела трговина људима из члана 388. став 6. у вези са ставом 1. КЗ и два кривична дела насиље у породици из члана 194. став 2. у вези са ставом 1. КЗ и осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 6 (шест) година и 3 (три) месеца. Наведеном пресудом оштећеној О.К. (жртви трговине људима), досуђен је имовинскоправни захтев и окривљени је обавезан да на име накнаде материјалне и нематеријалне штете оштећеној О.К. плати износ од 1.117.000,00 динара (10.000 евра), у року од 8 дана од дана правноснажности пресуде.

5.4 Колико је просечно трајање судских поступака у предметима трговине људима? У којим се околностима таквим предметима даје предност? Да ли имате систем за убрзани поступак кривичног гоњења у вези са трговином људима како би се побољшао поступак суђења и смањио терет за жртве и сведоке, укључујући децу? Које заштитне мере постоје како би се осигурало да судије раде на случајевима трговине људима без непотребног одлагања?

Немамо тачне податке о просечном трајању судских поступака. Нема посебног система убрзаног поступка али се у оквиру едукација судија и тужилаца указује на неопходност што краћег трајања

поступка и поштовање принципа забране вишеструке виктимизације жртве, док се за децу примењују посебне одредбе које штите њихова права и положај у кривичном поступку, о чему смо се већ изјашњавали у ранијим одговорима (1.1).

5.5 Како осигуравате да санкције за кривична дела трговине људима буду делотворне, сразмерне и одвраћајуће?

У погледу сразмерности казне за Трговину људима Кривични законик предвиђа низ квалификаторних околности које утичу на сразмерност казне. За основно дело је предвиђена казна затвора од три до дванаест година. Ако је дело учињено према малолетном лицу учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. Ако је услед дела наступила тешка телесна повреда учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. Ако је услед дела наступила смрт једног или више лица учинилац ће се казнити затвором најмање десет година. У ситуацији да се учинилац бави вршењем кривичног дела трговина људима или је дело извршено од стране групе казниће се затвором најмање пет година. Ако трговина људима извршена од стране организоване криминалне групе учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

Јавни тужилац је кључни коректор казнене политике суда утолико што је законом овлашћен да изјави жалбу против првостепене пресуде по свим жалбеним основима, па и због одлуке о кривичној санкцији, како би се постигао ефекат генералне и специјалне превенције.

Такође, напомињемо да је одредбом члана 57. став 2. Кривичног законика, прописана забрана ублажавања казне за кривично дело трговина људима из члана 388. Кривичног законика.

6. „Ex parte” и пријаве по службеној дужности (Члан 27)

6.1 Какав је процесни положај жртве трговине људима у кривичном поступку? Који кораци се предузимају да би се жртвама трговине људима, укључујући децу, омогућило да се њихова права, интереси и ставови представе и размотре током кривичног поступка против починилаца? Ко има право да жртвама трговине људима помаже на суду? Могу ли невладине организације да заступају жртве трговине људима у кривичном поступку?

Жртва трговине људима има правни статус оштећеног и сведока током кривичног поступка са свим правима и обавезама које произилазе из датог статуса. Законик о кривичном поступку предвиђа да оштећени има право да поднесе предлог и доказе за остваривање имовинскоправног захтева и да предложи привремене мере за његово обезбеђење, укаже на чињенице и да предлаже доказе који су од важности за предмет доказивања, ангажује пуномоћника из реда адвоката, разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ, буде обавештен о одбацивању кривичне пријаве или о одустанку јавног тужиоца од кривичног гоњења, поднесе приговор против одлуке јавног тужиоца да не предузме или да одустане од кривичног гоњења, буде поучен о могућности да преузме кривично гоњење и заступа оптужбу, присуствује припремном рочишту, присуствује главном претресу и учествује у извођењу доказа, поднесе жалбу против одлуке о трошковима кривичног поступка и досуђеном имовинскоправном захтеву, буде обавештен о исходу поступка и да му се достави правноснажна пресуда и предузима друге радње када је то одређено овим закоником.

Када оптужени заврши изношење одбране, питања му могу постављати најпре његов бранилац, потом тужилац, после њега председник већа и чланови већа, а затим оштећени или његов законски заступник и пуномоћник, саоптужени и његов бранилац, и вештак и стручни саветник. Оштећени, законски заступник и пуномоћник оштећеног, вештак и стручни саветник могу непосредно оптуженом постављати питања уз одобрење председника већа.

Да би се жртвама омогућило да њихова права и интереси буду заштићени током поступка, а ставови размотрени, Центар за заштиту жртава трговине људима свакој жртви која учествује у судском

поступку обезбеђује пуномоћника и особу од поверења која ће јој бити подршка у оснаживању за учешће у судском поступку, током давања изјаве и за све време трајања судских поступака.

Такође се у свим случајевима остварује контакт радника Центра за заштиту жртава трговине људима са надлежним тужиоцем, и иницира додатни вид заштите да се жртви додели статус посебно осетљивог сведока, да се омогући присуство особе од поверења у судници, ако је потребно и путем постављања старатеља за посебан случај када су деца жртве у питању (како би се осигурало да дете увек има особу од поверења, да давању изјаве не присуствују родитељи, поготову када је у питању сексуална експлоатација детета, што је висока секундарна виктимизација детета и траума за родитеље).

Заштита жртава се одвија кроз координисан поступак упућивања и индивидуални план заштите који Центар за заштиту жртава трговине људима доноси за сваку жртву. У оквиру овог плана организације цивилног друштва могу преузети обавезу ангажовања пуномоћника за пружање правне подршке. У тим случајевима имају обавезу извештавања Центра за заштиту жртава трговине људима о присуству рочиштима, главном претресу, предузетим активностима и мерама заштите права жртава и угрожавајућим поступцима по жртву уколико су се десили током њеног учешћа у поступку.

Организације цивилног друштва које заступају жртве трговине људима могу преко адвоката да буду пуномоћник оштећеног трговиниоцем људима и да пружају друге услуге током кривичног поступка.

У циљу унапређење положаја и права жртава у судском поступку, Национална Стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији предвиђа између осталог и израду Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку којим би се релевантне одредбе овог законика ускладили са дефиницијом жртве из Директиве (2012)29 ЕУ. Изменама закона регулисало би се право жртава да приликом извођења доказних радњи са њима буде особа од поверења, увела забрана унакрсног испитивања и сугестибилних питања код испитивања посебно осетљивих жртава и сведока, унапредила права жртава на достављање релевантних аката у кривичном поступку, унапредило право жртава на правни лек у кривичном поступку, регулисао обим, доступност и поступак коришћења података из упитника о процени индивидуалних потреба жртве током кривичног поступка, увела обавеза да се малолетном лицу као сведоку увек додељује статус посебно осетљивог сведока, регулише питање употребе видео линка, регулише питање услова за искључење јавности са главног претреса, регулише питање заштите података о посебно осетљивим сведоцима и додатно регулишу питања везана за употребу језика у кривичном поступку као и надлежности и поступак обавештавања жртве о пуштању окривљеног из притвора.

6.2 Ако власти не испуне своју обавезу да ефикасно истраже и процесуирају случајеве претпостављене трговине људима, какве могућности за обештећење постоје за жртве трговине људима и њихове породице? У којој мери жртве трговине људима, укључујући децу, имају приступ механизмима за подношење притужби, као што су институције омбудсмана и друге националне институције за људска права?

У вези обавезе државних органа да истраже трговину људима од великог је значаја одлука Уставног суда Републике Србије. У продужетку наводимо кључне информације.

На 3. седници II Великог већа Уставног суда, која је одржана 4. марта 2021. године, у поступку по уставној жалби жртве трговине људима из Републике Србије, поднетој преко адвоката фебруара 2017. године, донета је одлука да се:

- Усваја уставна жалба жртве трговине људима и утврђује да је решењем Вишег суда у Београду К. 4219/10 од 15. септембра 2016. године повређено право подносиоце уставне жалбе на забрану трговине људима, зајемчено чланом 26. став 2. Устава Републике Србије.

• Утврђује право подносиоце уставне жалбе на накнаду нематеријалне штете у износу од 5.000 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, због утврђене повреде права из члана 26. став 2. Устава. Накнада се исплаћује на терет буџетских средстава – раздео Министарства правде, у року од четири месеца од дана достављања ове одлуке Министарству правде.

• Усваја уставна жалба жртве трговине људима и утврђује да је у поступку који је вођен пред Вишим судом у Београду у предмету К. 4219/10 повређено право подносиоце уставне жалбе на суђење у разумном року, зајемчено чланом 32. Устава Републике Србије.

• Утврђује право подносиоце уставне жалбе на накнаду нематеријалне штете у износу од 800 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, због утврђене повреде права на суђење у разумном року. Накнада се исплаћује на терет буџетских средстава – раздео Министарства правде, у року од четири месеца од дана достављања ове одлуке Министарству правде.

Уставни суд је, између осталог, приликом разматрања основаности навода о повреди забране свих облика трговине људима, пошао од констатације да је трговина људима модеран вид ропства и да је као таква супротна принципу хуманости, да вређа људско достојанство и фундаменталне вредности на којима почива цивилизовано демократско друштво.

Овакав став Уставног суда почива на чињеници да је забрана свих облика трговине људима изричито прописана Уставом Републике Србије одредбом члана 26. став 2.

Према мишљењу Уставног суда, горе наведени став, заснован на истој вредносној оцени, заузео је и Европски суд за људска права у више својих пресуда (Rantsev против Кипра и Русије, представка број 25965/04, пресуда од 7. јануара 2010. године, став 282; Chowdury and others против Грчке, представка број 21884/2015, пресуда од 30. марта 2017. године, став 93; S.M. против Хрватске, представка број 60561/14, пресуда Великог већа од 25. јуна 2020. године, став 289.).

Разматрајући садржину уставне забране сваког облика трговине људима Уставни суд констатује да она обухвата три групе позитивних обавеза државе: 1) обавезу успостављања законодавног и административног оквира за спречавање и кажњавање трговине људима; 2) обавезу заштите жртава трговине људима кроз обезбеђење мера превенције, евидентирања и помоћи таквим лицима; 3) обавезу спровођења истраге и судског поступка када постоји оправдана сумња да је дошло до извршења кривичног дела трговине људима.

Уставни суд сматра да у конкретном случају надлежни државни органи – Више јавно тужилаштво у Београду и Виши суд у Београду нису испунили своје позитивне обавезе у процесном аспекту у односу на забрану свих облика трговине људима зајемчене чланом 26. став 2. Устава, тј. да спроведу делотворан и правичан поступак, који би резултирао доношењем релевантне судске пресуде.

Имајући у виду значај ове одлуке Уставног суда, након превода комплетног текста исти ће бити достављен ГРЕТА.

Када суд донесе пресуду којом се окривљени ослобађа од оптужбе или којом се оптужба одбија или кад решењем обустави кривични поступак у вези трговине људима, упутиће овлашћено лице да имовинскоправни захтев може остварити у парничном поступку.

Жртве трговине људима имају право да у поступку пред државним органима, институцијама и организацијама поднесу притужбу на рад професионалаца уколико су незадовољни њиховим радом, укључујући и притужбу Заштитнику грађана. Такође, имају право да уложе жалбу против одлука државних органа у складу са поуком која је написана у одлуци.

Жртва трговине људима која сматра да јој је нарушена приватност има право: да се обрати руковооцу подацима (полиција, тужилаштво, суд и др.); да поднесе притужбу Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности; или да се за заштиту права обрати Апелационом суду у Београду.

6.3 Који механизми пријављивања и притужби постоје за жртве трговине људима које се налазе у ситуацији нерегуларне миграције и/или у притвору?

Трговина људима (члан 388. Кривичног Законика) је кривично дело које се гони по службеној дужности, стога је јавни тужилац дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. Додатно, државни и други органи, правна и физичка лица пријављују кривична дела за која се гони по службеној дужности, а о којима су обавештена или за њих сазнају на други начин.

Као што је наведено под 6.2, жртве трговине људима имају право да у поступку пред државним органима, институцијама и организацијама поднесу притужбу на рад професионалаца уколико су незадовољни њиховим радом, без обзира на њихов имиграциони статус или да ли се налазе у притвору.

У свим азилним и прихватним центрима за смештај миграната, службеници Комесаријата за избеглице и миграције примењују Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима, Стандардне оперативне процедуре за заштиту деце избеглице/миграната, као и Стандардне оперативне процедуре Републике Србије за превенцију и заштиту избеглица и миграната од родно заснованог насиља. У оквиру ових процедура дефинисани су индикатори за развој сумње да је лице, као и дете избеглица/мигрант, могућа жртва трговине људима или жртва родно заснованог насиља, као и поступак пријављивања ради идентификације и на даље упућивање након идентификације.

Такође, сви корисници азилних и прихватних центара уколико имају неки проблем или уколико желе нешто да пријаве или затраже заштиту, имају могућност то да пријаве непосредно запосленима у азилним и прихватним центрима, као и анонимно путем кутије за жалбе које се налазе у сваком центру или путем електронске поште на complaints@kirs.gov.rs која се може пронаћи на сајту Комесаријата и на огласним таблама у свим центрима.

6.4 Да ли жртве трговине људима могу да поднесу тужбу против државе или њених службеника за: I) директно учествовање у трговини људима; II) неспречавање трговине људима или непружање заштите од трговине људима? Да ли је било случајева када су представници државе или особе које делују у име или по налогу државе проглашене одговорним за учествовање у трговини људима, и/или њено неспречавање или непружање заштите жртвама од трговине људима коју врши трећа страна? Молимо наведите податке о свим кривичним гоњењима дипломатско-конзуларног особља због наводне умешаности у трговину људима.

Трговина људима (члан 388. Кривичног Законика) је кривично дело за које се гони по службеној дужности без обзира које је лице одговорно за дело, односно да ли је државни службеник или представник дипломатско-конзуларног особља.

Жртве трговине људима могу самостално или преко пуномоћника који је обезбеђен од стране Центра за заштиту жртава трговине људима или организације цивилног друштва да поднесу тужбу против државе због непружања заштите од трговине људима.

У смислу напред наведеног посебно је значајна одлука Уставног суда представљена у одговору 6.2.

Током 2018. године од стране припадника Министарства унутрашњих послова Републике Србије – Сектора унутрашње контроле, због основане сумње да је извршено кривично дело Трговина људима из чл. 388 Кривичног законика, против полицијског службеника полицијске управе у Јагодини, надлежном тужилаштву поднета је кривична пријава због постојања основа сумње да је извршено кривично дело Трговина људима, на тај начин што је од јануара до 17.07.2018. године, злоупотребљавајући тешке материјане прилике малолетне особе и чињеницу да је преко друштвене мреже „Фејсбук“ дала оглас за пружање сексуалних услуга, како би обезбедила средства за своју егзистенцију и школовање, врбовао за вршење проституције и прибављање материјалне користи за себе. Наиме, почетком јануара 2018. године, осумњичени полицијски службеник је сазнао за оглас који је наведена малолетна особа дала, контактирао ју је и обучен у полицијску униформу отишао у њен стан и предочио да ће јој обезбедити клијенте и пружити физичку заштиту, а затим запретио да ће је пријавити полицији и Центру за социјални рад, уколико му не буде давала новац у износу од 2.000 динара недељно и бесплатно пружала сексуалне услуге. Више јавно тужилаштво у Јагодини дана 25.11.2019. године подигло је оптужницу против полицијског службеника због кривичног дела трговина људима из члана 388. став 3. у вези са ставом 1. Кривичног законика. Наведена оптужница је потврђена и у току је главни претрес.

Не располажемо сазнањима да је против дипломатско-конзуларног особља покренуто кривично гоњење због умешаности у трговину људима.

6.5 Који су кораци предузети за јачање и одржавање капацитета тужилаца за ефикасно процесуирање случајева трговине људима?

Ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца, јуна 2021. године, Републички јавни тужилац издала је Опште обавезно упутство у складу са којим је у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређен јавни тужилац или заменик јавног тужиоца (контакт особа), задужен за поступање у кривичним предметима због кривичних дела трговина људима из члана 388. Кривичног законика и трговина малолетним лицима ради усвојења из члана 389. Кривичног законика.

Осим за поступање у наведеним кривичним предметима, јавни тужилац контакт особа задужен је и за консултације са дежурним јавним тужиоцем, односно замеником јавног тужиоца, консултације са јавним тужиоцем, односно замеником јавног тужиоца који поступа у предмету за време привремене спречености контакт особе, праћење поступања других апелационих и виших јавних тужилаштава ради уједначавања праксе, праћење поступања непосредно нижих јавних тужилаштава у кривичним предметима због тзв. сродних кривичних дела (посредовање у вршењу проституције из члана 184. Кривичног законика и др.), контакт са оштећеним/жртвом, у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима, контакт са полицијским службеницима у организационим јединицама криминалистичке полиције надлежним за сузбијање трговине људима, контакт са Центром за заштиту жртава трговине људима, контакт са специјализованим организацијама цивилног друштва које пружају подршку жртвама трговине људима, учешће у раду локалних тимова за борбу против трговине људима, похађање специјалистичких обука и присуствовање стручним скуповима на тему борбе против трговине људима.

7. Одредба о некажњавању (Члан 26)

7.1 Наведите које се мере предузимају како би се осигурало да жртве трговине људима, укључујући децу, не буду кажњене због умешаности у незаконите радње (кажњиве по кривичном, грађанском или управном праву) у мери у којој су на то биле присиљене, наводећи конкретне примере њиховог спровођења.

У оквиру програма сталне обуке на Правосудној академији реализује се програм обуке на тему примена начела некажњавања жртава трговине људима. Програм се базира на публикацији „Правни оквир и препоруке за примену принципа некажњавања жртва трговине људима у Србији“

чији су аутори судија Врховног касационог суда, заменик Републичког јавног тужиоца и професор на Криминалистичко-полицијској академији и која је настала уз подршку Мисије Организације за европску безбедност и сарадњу у Републици Србији током 2015. године. Превод на енглески језик наведене публикације достављамо ГРЕТА.

Накнадно ће ГРЕТА бити достављени бројчани подаци о учешћу судија и тужилаца на обукама.

Примена принципа некажњавања (члан 26. Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима), могућа је директном применом наведене одредбе Конвенције Савета Европе, као и путем низа одредби националног материјалног или процесног законодавства, коришћењем постојећих законских института (дело малог значаја, крајња нужда, сила и претња и др.), на шта је указано и у публикацији „Правни оквир и препоруке за примену принципа некажњавања жртва трговине људима у Србији“, која је на низу семинара представљена судијама кривичних одељења, судијама за прекршаје и јавним тужиоцима. За примену наведеног принципа од посебног је значаја одредба члана 388. Кривичног законика, која као један од облика експлоатације предвиђа и експлоатацију кроз вршење кривичних дела, чиме се директно искључује могућност да жртва одговара за ону криминалну активност кроз чије је вршење експлоатисана.

Имајући у виду да је за примену принципа некажњавања од кључног значаја правовремена идентификација жртава, указујемо на значај Стандардних оперативних процедура за поступање са жртвама трговине људима, које имају за циљ јачање партнерства свих релевантних актера на локалном, националном, регионалном и међународном нивоу, у заштити људских права жртава трговине људима, посебно ради унапређења идентификације жртава трговине људима и унапређења помоћи и заштите жртвама трговине људима. Такође, за примену наведеног принципа од значаја је и Протокол о сарадњи закључен између Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичког јавног тужилаштва, јуна 2018. године, у области идентификације жртава трговине људима, пружања помоћи и заштите безбедности жртава и превенције трговине људима, као и меморандуми о сарадњи које је Републичко јавног тужилаштво закључило са организацијама цивилног друштва АСТРА и АТИНА.

7.2 Да ли особе које су прекршиле националне законе у току или као последица трговине људима у којима су биле жртве, могу да имају приступ правним лековима за жртве трговине људима, укључујући одштету од државе?

Приступ правним лековима, укључујући и одштету од државе, омогућен је свим идентификованим жртвама трговине људима, као што је наведено у претходним одговорима.

8. Заштита жртава и сведока (Чланови 28 и 30)

8.1 Како се у пракси жртве трговине људима штите од потенцијалне одмазде или застрашивања пре, током и након правног поступка? Како се врши процена потребе за заштитом и ко препоручује примену мера заштите? Ко је одговоран за спровођење мера заштите?

У складу са Закоником о кривичном поступку, орган поступка је дужан да оштећеног или сведока заштити од увреде, претње и сваког другог напада.

У складу са наведеним, жртве трговине људима се од потенцијалне одмазде или застрашивања могу штитити мерама процесне заштите током правног поступка, док се мерама ванпроцесне заштите могу штитити пре, током и након правног поступка.

Избор мере условљен је околностима конкретног случаја, индивидуалним својствима жртве, као и објективном проценом опасности којој је жртва изложена.

Процена потребе за заштитом формира се према чиниоцима појединачног случаја. У случају квалификоване претње (претње да ће оштећеном бити нането тачно одређено зло) или уколико друге околности указују на то да би безбедност оштећеног могла бити угрожена, полиција може применити мере ванпроцесне заштите.

Мере ванпроцесне заштите, у ужем смислу, спроводи полиција опште надлежности, док је за спровођење Програма заштите одговорна Јединица за заштиту, Министарства унутрашњих послова.

Примену мера заштите препоручују надлежни јавни тужилац или суд.

Мере процесне заштите сведока, у оквиру којих је могуће разликовати основну заштиту, заштиту посебно осетљивог сведока и мере које се односе на заштићеног сведока, садржане су у члановима 102 – 112. Законика о кривичном поступку.

За жртве трговине људима, од посебног значаја су одредбе закона које се односе на посебно осетљивог сведока. Наиме, сведоку који се због постојања одређених околности субјективног и/или објективног карактера сматра посебно осетљивим, орган поступка (јавни тужилац или суд, у зависности од фазе поступка), може по службеној дужности, на захтев странака или самог сведока, одредити статус посебно осетљивог сведока, у циљу спречавања секундарне виктимизације. Одређивање статуса посебно осетљивог сведока може да представља основ за постављање пуномоћника таквом сведоку, као додатни вид заштите, а Законик о кривичном поступку (члан 104.), прописује и посебна правила о испитивању посебно осетљивог сведока (питања се могу постављати само преко органа поступка, испитивање се може обавити уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица, сведока се може испитати помоћу техничких средстава за пренос слике и звука, у засебној просторији у којој се сведок налази, без присуства странака и других учесника у поступку, посебно осетљиви сведок не може бити суочен са окривљеним, осим ако то сам окривљени захтева, а орган поступка то дозволи водећи рачуна о степену осетљивости сведока и о правима одбране...).

Ванпроцесна заштита обухвата и посебне програме заштите учесника у кривичном поступку и њима блиских лица, у складу са Законом о програму заштите учесника у кривичном поступку.

Мере ванпроцесне заштите, у ужем смислу, спроводе се применом одговарајућих мера које полиција, када за то постоје оправдани разлози, предузима да би заштитила жртву и друго лице које је дало или може дати податке важне за кривични поступак или лице које је с наведеним лицима у вези, под условом да им прети опасност од учиниоца кривичног дела или других лица.

Ванпроцесна заштита обухвата и Програм заштите учесника у кривичном поступку и њима блиских лица. Ова материја уређена је Законом о Програму заштите учесника у кривичном поступку („Сл. Гласник РС“, бр. 85/2005), који садржи одредбе о условима и поступку за пружање заштите и помоћи учесницима у кривичном поступку и њима блиским лицима, који су услед давања исказа или обавештења значајних за доказивање у кривичном поступку изложени опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину.

Осим заштите жртава у оквиру правосуђа и полиције, заштита жртава од застрашивања, објективних претњи по живот и ризика да починилац успостави контакт са жртвом, врши се и у оквиру система социјалне заштите. У првом иницијалном контакту ради идентификације, Центар за заштиту жртава трговине људима процењује психолошки осећај сигурности жртве и прикупља информације о објективним ризицима по безбедност и сигурност (од саме жртве и полиције, као и других актера прелиминарне идентификације). На основу ових процена одређује се потреба безбедног смештаја (смештај у Прихватилиште Центра за заштиту жртава трговине људима, смештај у установу, породични смештај или хранитељство) и предузимају кораци ради ставрања сигурног и безбедног окружења. Ови кораци подразумевају договор са свим актерима подршке о начинима како се може током заштите осигурати безбедност и радити на унапређењу психолошког доживљаја безбедности.

Центар за заштиту жртава трговине људима, као што је напред наведено, у циљу заштите безбедности жртава трговине људима успоставља и контакт са тужиоцима и полицијом и инсистира на додељивању статуса посебно осетљивог сведока жртви, као што је речено у 6.1.

8.2 Како осигуравате да се жртвама пружају реалне и практичне информације о напретку случаја и о томе да ли је починилац притворен или пуштен?

Законом о кривичном поступку, у оквиру права жртава, прописано је и да оштећени има право да буде обавештен о исходу поступка.

У складу са Правилником о управи у јавним тужилаштвима, јавна тужилаштва су дужна да организују свој рад тако да грађани могу на ефикасан начин остварити своја права и законом заштићене интересе из надлежности јавног тужилаштва. У складу са наведеним правилником, заменици јавног тужиоца који поступају у конкретном предмету, примају и пружају потребна обавештења грађанима, у ком смислу оштећени/жртва може добити све релевантне информације о конкретном кривичном предмету.

Оштећени/жртва може добити релевантне информације и преко Службе за информисање и подршку при јавном тужилаштву, у складу са Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца. Наиме, Служба оштећенима и сведоцима, у складу са чланом 13. Упутства, једноставним и лако разумљивим језиком пружа, између осталог, и информације о статусу предмета, фази у којој се поступак налази, наредној фази поступка и сл.

Уколико је жртва трговине људима укључена у Програм заштите, информације о томе јој може пружити и Јединица за заштиту Министарства унутрашњих послова.

8.3 Како осигуравате поштовање права жртава на сигурност, приватност и поверљивост током судског поступка?

Поштовање права на сигурност као у одговору на питање 8.1.

Одредбом члана 363. Законика о кривичном поступку, која се односи на искључење јавности, прописано је да судско веће може, ако је то потребно ради заштите, између осталог, интереса малолетника (који се појављује као сведок или оштећени) и приватности учесника у поступку, искључити јавност за цео главни претрес или за један његов део.

Такође, одредбом члана 304. Законика о кривичном поступку, ако је то неопходно ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала, интереса малолетника, приватности учесника у поступку или других оправданих интереса у демократском друштву, прописано је да ће орган поступка који предузима доказну радњу наредити лицима које саслушава, односно испитује и која присуствују доказним радњама или разгледају списе истраге да чувају као тајну одређене чињенице или податке које су том приликом сазнала и упозориће их да одавање тајне представља кривично дело, у складу са законом.

Право на приватност и поверљивост обезбеђују се применом Закона о заштити података о личности (Сл. Гласник РС 87/2018), Законика о кривичном поступку (мере и радње у поступку одређивања статуса заштићеног сведока), као и Закона о тајности података.

Ради обезбеђења заштите жртава трговине људима, Центар за заштиту жртава трговине људима:

- Обезбеђује смештај са високим нивоом безбедности у организационој јединици Прихватилиште за жртве трговине људима
- У оквиру прихватилишта предвиђени су поступци и процедуре за заштиту од самоповређивања и повређивања и развој психолошке сигурности

- Инсистирање на примени заштитних мера за жртву, најчешће за одређивање статуса посебно осетљивог сведока
- Обезбеђивање пуномоћника који штити интересе и права жртве током поступка
- Обезбеђивање особе од поверења током сведочења
- Посебне мере заштите од повређивања и секундног повређивања детета кроз одређивање привременог старатеља детету који му је подршка током давања исказа
- Поверљивост – жртва се упознаје са поверљивошћу и даје своју информисану сагласност на размену информација писаним путем
- Информације о жртви деле се након њене сагласности са релевантним актерима подршке, само у оном обиму који је конкретном актеру неопходан ради пружања подршке из његовог домена

8.4 У колико случајева су мере заштите сведока коришћене за заштиту жртава и сведока трговине људима, укључујући децу? Ако се мере/програми заштите сведока не примењују на жртве трговине људима, који су разлози?

Према расположивим подацима, решењем јавног тужиоца статус посебно осетљивог сведока добило је 19 жртава трговине људима током 2019. године и 20 током 2020. године.

Кривично дело Трговина људима спада у групу кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом и обухваћено је Законом о Програму заштите учесника у кривичном поступку.

Укључење жртве/сведока овог кривичног дела у Програм заштите установљено је: постојањем опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину) и значајем његовог исказа (без којег би било знатно отежано или немогуће доказивање у кривичном поступку). Укључење у овај облик заштите могуће је уколико су ови услови кумулативно испуњени.

Мере заштите у складу са Законом о Програму заштите учесника у кривичном поступку су, до сада, примењиване према једном сведоку/жртви кривичног дела Трговина људима.

8.5 Када невладине организације пружају заштиту жртава, како се за њих обезбеђују ресурси и подршка за обављање ове функције и како полиција и тужилаштво сарађују са НВО?

Према надлежности Центра за заштиту жртава трговине људима и важећим Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима учешће организација цивилног друштва у заштити жртава је део координисаног механизма упућивања жртава трговине људима и координације пружања подршке кроз план заштите жртава. Организације цивилног друштва обезбеђују подршку у оквиру својих ресурса, односно, укључују се у задовољавање потреба жртава у зависности од тога да ли могу да обезбеде потребну подршку жртви која јој је потребна. Кроз пружање подршке сагледавају се ефекти заштите, заједнички се доносе одлуке о оствареним ефектима и планира даља подршка. У овом процесу увек учествује и жртва, било кроз заједнички састанак, било коришћењем савремених средстава комуникације. У пракси постоји доста изазова у реализацији координисаног механизма упућивања жртава трговине људима.

6. јануара 2020. године потписан је Меморандум о сарадњи између Министарства унутрашњих послова, организације цивилног друштва АТИНА и АСТРА о сарадњи у области борбе против трговине људима. Меморандумом стране потписнице су сагласне да ће остварити предуслове за успешну сарадњу у спровођењу и унапређењу националног механизма за идентификацију, помоћ и заштиту жртава трговине људима, и континуираном раду на идентификацији, заштити, помоћи и реинтеграцији жртава трговине људима и свих облика експлоатације, кривичном гоњењу учинилаца, као и у области превенције и едукације у циљу сузбијања трговине људима.

У том смислу, представници Министарства унутрашњих послова Републике Србије учествовали су у реализацији активности пројеката у области борбе против трговине људима и заштите жртава, које су спроводиле организације цивилног друштва Атина и АСТРА:

-Пројекат организације цивилног друштва АСТРА „Балкан против злочина трговине људима БАН III–САДА!“;

-Пројекат „Од опасности до сигурности – Унапређење заштите жртава трговине људима у Србији“, имплементиран од стране Међународног комитета спаса (International Rescue Committee Serbia – IRC) и организације цивилног друштва Атина.

8.6 Како осигуравате да се са децом жртвама трговине људима поступа на начин прилагођен деци и да им се пружа заштита пре, током и након судског поступка у складу са Смерницама Савета Европе о правосуђу по мери детета? Да ли интервјуе с децом обављају, у посебно одређеним и прилагођеним просторима, стручњаци обучени за разговор с децом? Које се мере предузимају како би се осигурао ограничен број интервјуа?

Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (члан 150 – 157.), прописане су посебне одредбе о заштити малолетних лица као оштећених у кривичном поступку (саслушање малолетних лица обавља се уз помоћ психолога, педагога или другог стручног лица, саслушање се може спровести највише два пута, само изузетно више пута ако је то неопходно ради остварења сврхе кривичног поступка, малолетно лице се може саслушати употребом техничких средстава за пренос слике и звука, без присуства странака и других учесника у поступку, у просторији у којој се сведок налази, тако да се питања постављају посредством судије, психолога, социјалног радника или другог стручног лица, ако се као сведок саслушава малолетно лице које се услед природе кривичног дела или других околности налази у посебно тешком душевном стању, забрањено је вршити суочење између њега и окривљеног, малолетно лице мора имати пуномоћника од првог саслушања окривљеног и др.).

Такође, малолетном сведоку/жртви, орган поступка може одредити статус посебно осетљивог сведока, када су за то испуњени законски услови (члан 103. став 1. Законика о кривичном поступку), што представља основ за постављање пуномоћника и испитивање по посебним правилима.

У Центру за заштиту жртава трговине људима раде лиценцирани стручни радници посебно обучени за рад са децом и обављање интервјуа с дететом. Такође су дефинисане интерне процедуре обављања интервјуа с децом које поштују све међународне стандарде рада с децом. Центар остварује сарадњу са надлежним тужиоцима о томе како је најбоље приступити конкретном детету - како успоставити сараднички однос детета, која питања поставити и на који начин и како препознати реакције детета.

У сарадњи са Мисијом Организације за Европску безбедност и сарадњу у Србији у оквиру ЕУ пројекта под називом „Подршка жртвама и сведоцима кривичних дела у Србији“ Виши судови у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Нишу и Новом Пазару добили су посебно опремљене просторије у којима ће бити омогућено сведочење путем аудио-видео линка.

Током досадашње праксе спровођења Програма заштите, није било случајева укључења детета, жртве трговине људима, у овај облик ванпроцесне заштите. Независно од тога, Јединица за заштиту Министарства унутрашњих послова располаже кадровским и просторним капацитетима за поступање у складу са основним начелима садржаним у Смерницама Савета Европе о правосуђу по мери детета.

Полицијски службеници Управе граничне полиције - Канцеларије за азил посебно су обучени за интервјуисање жртава трговине људима, као и малолетника без пратње. Такође, службеници Канцеларије за азил завршили су бројне обуке на тему интервјуисања рањивих категорија тражилаца азила у организацији Европске канцеларије за подршку тражиоцима азила - EASO.

Национална Стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији предвиђа између осталог и изразу Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку којим би се између осталог увела забрана унакрсног испитивања и сугестибилних питања код испитивања посебно осетљивих жртава и сведока, увела обавеза да се малолетном лицу као сведоку увек додељује статус посебно осетљивог сведока, регулише питање употребе видео линка.

Када инспектор рада посумња на трговину људима, предузема кораке да спречи даљи контакт између трговца и жртве пружањем информација о подршци, односно помоћи коју могу добити. Одмах контактира Центар за заштиту жртава трговине људима, полицију и специјализоване организације цивилног друштва одмах након што посумња на трговину људима, односно одмах пошто идентификује индикаторе трговине људима.

9. Специјализовани органи и координациона тела (Члан 29)

9.1 Какав буџет, особље и ресурси, укључујући техничка средства, стоје на располагању органима за спровођење закона специјализованим за борбу против трговине људима и њену истрагу?

У Министарству унутрашњих послова, у оквиру седишта Дирекције полиције, септембра 2017. године, образована је Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, која у предметној области између осталог: прати, координира, надзире и усмерава примену мера и радњи; учествује, спроводи и прати активности планиране стратешким документима; обавља послове за потребе Савета за борбу против трговине људима; иницира измене и учествује у изради међународних уговора, законских и других прописа; координира рад и размену података организационих јединица Дирекције полиције са другим партнерима. У Канцеларији за координацију активности у борби против трговине људима укупно је запослено пет полицијских службеника.

На оперативном нивоу дана 01.01.2019. године ступио је на снагу нови Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова, којим је надлежност за поступање у случајевима трговине људима из Управе граничне полиције прешла у Управу криминалистичке полиције, односно унапређени су организациони капацитети Управе криминалистичке полиције у борби против трговине људима. У оквиру Управе криминалистичке полиције - Службе за борбу против организованог криминала, формирано је Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарење људи, са три одсека: Одсек за координацију, анализу и превенцију трговине људима, Одсек за сузбијање трговине људима и Одсек за сузбијање кријумчарења људи. У оквиру Полицијске управе за град Београд, Управе криминалистичке полиције, Одељењу за сузбијање крвних, сексуалних, саобраћајних деликата и трговине људима и полицијским управама у Новом Саду и Нишу, формирано су одсеци за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи. У осталим подручним полицијским управама, у зависности од њихове категоризације, формиране су групе за сузбијање трговине људима или су опредељени криминалистички инспектори, који ће се бавити проблематиком трговине људима. Укупно је око 120 полицијских службеника криминалистичке полиције распоређено и на пословима сузбијања трговине људима.

У циљу јачања капацитета специјализованих јединица за борбу против трговине људима Министарства унутрашњих послова, током 2019. године реализован је пројекат „Набавка опреме неопходне за борбу против трговине људима“ из програма Европске уније ИПА 2014, који се састојао из 4 лота (ЛОТ 1 - возила, ЛОТ 2 - набавка канцеларијског намештаја, ЛОТ 3 - набавка ИТ опреме, ЛОТ 5 - набавка опреме за надзор). Министарство унутрашњих послова добило је 15 возила,

канцеларијски намештај, ИТ опрему и три сервера и опрему за надзор. Наведена опрема је дистрибуирана полицијским јединицама које се баве сузбијањем трговине људима у Управи криминалистичке полиције, Служби за борбу против организованог криминала, Полицијској управи за град Београд, Полицијској управи у Нишу, Полицијској управи у Новом Саду и подручним полицијским јединицама. Поред наведеног, у оквиру пројекта једно возило додељено је Центру за заштиту жртава трговине људима. Пројекат је успешно завршен у септембру 2019. године. Набављена опрема допринела је побољшању рада криминалистичке полиције у борби против трговине људима и постигнута је ефикаснија заштита жртава трговине људима.

Такође, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Управа криминалистичке полиције, је у сарадњи са твининг партнерима из Аустрије и Словеније од септембра 2018. године до јануара 2021. године успешно спровело активности твининг пројекта „Подршка јачању капацитета у борби против трговине људима“ у оквиру Националног ИПА програма за 2014 годину, чија је вредност 1.000.000 евра.

Свеобухватни циљ пројекта био је да се допринесе испуњењу критеријума за приступање ЕУ и спровођење поглавља 23 и 24 Акционог плана кроз јачање капацитета релевантних институција за борбу против свих облика трговине људима у складу са најбољом праксом ЕУ.

Пројекат је кроз анализу постојећег стања и радионице усмерене на јачање капацитета професионалаца за спровођење истрага трговине људима и заштите жртава, не само полиције, већ и других државних органа (Центра за заштиту жртава трговине људима - Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичког јавног тужилаштва), омогућио унапређење откривања случајева трговине људима, координацију и сарадњу релевантних државних институција и свих партнера у овој области, у складу са националним и транснационалним механизмом упућивања и примерима добре праксе земаља Европске уније.

У оквиру пројекта, имплементирано је 67 активности на којима је учешће имало укупно 733 представника из државних органа, институција и организација цивилног друштва.

Од укупног броја реализованих активности одржано је 47 обука/радионица на којима је било присутно укупно 681 учесника, и то: 509 представника Министарства унутрашњих послова, 34 представника Центра за заштиту жртава трговине људима, 52 представника организација цивилног друштва, 42 представника тужилаштва (осам Републичко јавно тужилаштво, 28 Више јавно тужилаштво и шест Тужилаштво за организовани криминал), 19 представника Инспектората за рад, 3 представника Сектора тржишне инспекције, 8 представника Прихватилишта за децу Београд, 5 представника Градског центра за социјални рад у Београду, 1 представник Министарства правде, 1 представник Криминалистичко - полицијског универзитета, 2 представника Комесаријата за избеглице и миграције, 3 представника Црвеног крста Србије и 1 представник Завода за васпитање деце и омладине Београд.

Наступањем пандемије изазване вирусом COVID 19, 4 обуке су реализоване „он-лајн“, од којих је значајна дводневна радионица под називом „Тренинг за тренере“ за 24 учесника, од којих је 18 припадника Министарства унутрашњих послова. Циљ радионице је био да се обуче представници полиције, других државних органа и невладиног сектора да самостално предају курсеве и обуке на тему борбе против трговине људима, да се упознају о важности заштите жртава трговине људима, као и да развију сопствени начин организовања и спровођења обука.

Такође, 4 обуке у вези са различитим облицима трговине људима је реализовано кроз снимање видео материјала који ће се користити на платформама за учење на даљину (полиције, социјалних радника и здравствених радника), чиме ће се постићи одрживост циљева твининг пројекта.

У оквиру твининг пројекта ИПА 2014 израђен је и приручник „Подршка у јачању капацитета у борби против трговине људима у Републици Србији“.

Током спровођења пројекта 2019-2020. године, а као ефекат спроведених обука и стеченог знања, од стране полицијских службеника Министарства унутрашњих послова Републике Србије укупно су поднете 44 кривичне пријаве, против 92 лица због основане сумње да је извршено кривичног дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика Републике Србије којима је оштећена 71 жртва трговине људима. Од укупног броја поднетих кривичних пријава 17 кривичних пријава је резултат проактивних истрага подручних полицијских управа и Управе криминалистичке полиције - Службе за борбу против организованог криминала, које су допринеле темељнијем прикупљању доказа, процесуирању већег броја извршилаца овог кривичног дела и што је најважније идентификацији и омогућавању пружања помоћи већем броју жртава трговине људима.

9.2 Ако ваша држава има специјализоване јединице за финансијске истраге, обавештајно финансијске јединице и јединице за имовину и повраћај имовине, молимо вас да опишете да ли се и како оне користе у истрази и процесуирању случајева трговине људима. Које посебне технике истраге користе ове јединице? Са којим јавним и/или приватним телима сарађују ове специјализоване јединице за финансијску истрагу у вези са случајевима трговине људима?

У Републици Србији Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (ЗОИПКД) је ступио на снагу 2009. године. Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је дефинисана улога институција које спроводе Закон (Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Управа криминалистичке полиције - Јединица за финансијске истраге, Јавни тужилац, Суд и Дирекција за управљање одузетом имовином Министарства правде), поступак спровођења финансијских истрага, привременог и трајног одузимања имовине, као и међународна сарадња у овој области.

Јединица за финансијске истраге организационо се налази у оквиру Управе криминалистичке полиције, тачније Служби за борбу против организованог криминала. Задатак Јединице је да открива имовину проистеклу из кривичног дела и врши друге послове, у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (члан 6.).

Законом је дефинисан и каталог кривичних дела у које спада и кривично дело Трговине људима. Јединица за финансијске истраге остварује интензивну сарадњу са организационим јединицама Министарства унутрашњих послова које се баве кривичним истрагама трговине људима.

Тежиште је на проактивном присуству и коришћењу база података којима Јединица за финансијске истраге има приступ. Покретање финансијске истраге је у надлежности тужилаштва, а следеће фазе су поступак привременог, а потом и трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Јединица за финансијске истраге током поступка финансијске истраге сарађује са бројним институцијама: државним органима (катастар, Народна банка Републике Србије, Пореска управа и др.), пословним банкама и финансијским институцијама, јавним предузећима и другим субјектима у циљу идентификације имовине проистекле из кривичног дела.

У оквиру прве фазе пројекта „Превенција и борба против трговине људима у Србији“ у оквиру Хоризонталног програма подршке за земље Западног Балкана и Турску, у циљу имплементације препорука ГРЕТА и повећања капацитета тужилаца, судија и представника Јединице за финансијске истраге за спровођење ефикасних финансијских истрага, у периоду 22–23. новембра 2018. године у Београду, одржана је радионица на тему “Побољшање приступа компензацији за жртве трговине људима и делотворне финансијске истраге и процесуирање случајева трговине људима”, на којој су учешће имали представници јавног тужилаштва, јавни тужиоци који су одређени као “контакт тачке” за поступање у предметима трговине људима. Радионица је окупила укупно 32 учесника: тужиоце, судије и финансијске инспекторе, који имају стратешку улогу у обезбеђивању ефикасне истраге у случајевима трговине људима. На радионици су говорили заменик републичког јавног тужилаштва, судија Врховног касационог суда и представник Јединице за финансијске истраге МУП,

а представљено је и искуство Холандије када је реч о праћењу финансијских токова и управљању процесом одузимања имовине у случајевима трговине људима.

10. Међународна сарадња (Члан 32)

10.1 Како ваша земља сарађује са другим земљама да би омогућила жртвама трговине људима да остваре своје право на обештећење и накнаду, укључујући наплату и пренос неисплаћених плата након што напусте земљу у којој је дошло до експлоатације?

Не располажемо сазнањима да је остварена сарадња са другим земљама како би се жртвама трговине људима омогућило да остваре своје право на обештећење и накнаде.

Као што је наведено у одговору 3.4 и 3.5.

10.2 Да ли ваша земља сарађује са другим земљама у истрази и процесуирању случајева трговине људима кроз финансијске истраге и/или заједничке истражне тимове? Молимо наведите статистичке податке о таквим случајевима и примере из праксе.

Међународна сарадња и правна помоћ у кривичним стварима представљају један од приоритета јавног тужилаштва Републике Србије.

Републичко јавно тужилаштво, Одељење за међународну сарадњу и правну помоћ посебно је посвећено учешћу у раду међународних правосудних мрежа и тела, са циљем унапређивања ефикасности међународне правне помоћи, при чему нарочито истичемо сарадњу са ЕВРОЦАСТ-ом, која се остварује преко Тужиоца за везу Републике Србије у Евроцасту, а на основу Споразума о сарадњи између Републике Србије и Евроцаст-а, који је у примени од 12. децембра 2019. године.

Република Србија је до сада учествовала у укупно 11 заједничких истражних тимова са државама чланицама Евроцаст-а, од којих се само један односио на кривично дело недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи из члана 350. Кривичног законика, са напоменом да су сва оштећена лица – мигранти у оквиру ове истраге била обухваћена процесом (прелиминарне) идентификације у ком смислу међу кријумчареним мигрантима није утврђено постојање жртава трговине људима.

За сада није било заједничких истражних тимова у вези са трговином људима.

Из досадашње праксе можемо закључити да успостављање заједничких истражних тимова представља форму најнепосредније међународне сарадње којом се одговара потребама за брзом и ефикасном правном помоћи у сложеним и временски осетљивим преко граничним истрагама.

Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу је јединствена тачка у Министарству унутрашњих послова за оперативну међународну сарадњу (у даљем тексту: УМОПС) и свакодневну размену информација и података посредством заштићених канала ИНТЕРПОЛ-а, ЕВРОПОЛ-а и СЕЛЕК-а. У оквиру УМОПС-а функционише дежурна служба (фронт деск) која врши размену информација 24/7.

Година 2017:

У оквиру ИНТЕРПОЛ-а у вези са проблемом трговине људима 2017. године формирана су 33 нова предмета, са 161 размењеном информацијом. Наведени број обухвата трговину људима са циљем сексуалне и радне експлоатације.

Статистички подаци о размењеним порукама преко ЕВРОПОЛ-ове апликације за безбедну размену информација - СИЕНА за 2017:

Кривично дело	Послате	Примљене	Укупно
Трговина људским органима и ткивом	0	4	4
Трговина људима	86	156	242

У оквиру ЕВРОПОЛ-а у области трговине људима током 2017. године спроведена је међународна акција JAD (Joint Action Day) RAGON – у периоду од 11. до 13. октобра 2017. године, у области сузбијања кријумчарења илегалних миграната и трговине људима. Учесници су били: државе чланице ЕУ, државе оперативни партнери, ИНТЕРПОЛ, ДЕА, EUROJUST и FRONTEX као стратешки партнер. Током акције, полицијски службеници Министарства унутрашњих послова Републике Србије извршили су проверу 758 лица и 372 возила, којом приликом се није дошло до сазнања о жртвама трговине људима.

У оквиру СЕЛЕК-а (Центар за спровођење закона у Југоисточној Европи) једна од активности коју спроводи СЕЛЕК је и рад кроз радне групе које су формиране према различитим видовима криминала. У оквиру неких радних група формиране су подгрупе које се баве посебним областима из те проблематике, од којих је једна формирана за трговину људима и илегалне миграције. У циљу сагледавања стања у појединим областима криминала у региону као и ради омогућавања националним службама да боље планирају и организују своје активности, аналитичка јединица СЕЛЕК-а у сарадњи са свим земљама чланицама израђује годишње извештаје о стањима у:

- области недозвољене трговине дрогом;
- области недозвољене трговине дуванским производима;
- области илегалних миграција;
- области трговине људима („Report on Trafficking in Human Beings in Southeast Europe“).

Наведене извештаје израђују организационе јединице у МУП-у које раде по линији рада у областима за које се израђују аналитички материјали.

Година 2018:

У оквиру ИНТЕРПОЛ-а у вези са проблемом трговине људима 2018. године формирано је 26 нових предмета, са 148 размењених информација. Наведени број обухвата трговину људима са циљем сексуалне и радне експлоатације. Уочена је и трговина људима са циљем сексуалне експлоатације између Македоније, БиХ, Хрватске и Србије.

Статистички подаци о размењеним порукама преко ЕВРОПОЛ-ове апликације за безбедну размену информација - СИЕНА за 2018:

Кривично дело	Послате	Примљене	Укупно
Трговина људским органима и ткивом	2	3	5
Трговина људима	69	187	256

У оквиру ЕВРОПОЛ-а у области трговине људима током 2018. године, остварена је сарадња са швајцарском Националном јединицом ЕВРОПОЛ-а везано за трговину људима где су оштећени били држављани Републике Србије, а настављена је и сарадња са немачком полицијом везано за истрагу трговине људима, која је вођена против држављана БиХ, Хрватске и Републике Србије.

Година 2019:

У оквиру ИНТЕРПОЛ-а у вези са проблемом трговине људима 2019. године формирана су 26 нова предмета, са 141 размењеном информацијом. Наведени број обухвата трговину људима са циљем сексуалне и радне експлоатације.

У организацији Генералног секретаријата ИНТЕРПОЛ-а, а под покровитељством Владе Савезне Републике Немачке почетком 2019. године отворен је Пројекат борбе против трговине људима. Пројекат је најављен на састанку „Г7“, у априлу 2018. године у Торонту (Канада), од стране генералног секретара Интерпола. Овај пројекат, финансиран од стране немачког Федералног Министарства спољних послова, имао је за циљ јачање капацитета служби за спровођење закона на Балкану ради вођења истрага и кривичних поступака у вези са случајевима трговине људима, кроз даљи развој глобалне мултидисциплинарне експертске групе за спровођење закона, одржавања обуке која се концентрише на жртве и оперативни рад и помоћ при истрагама. Током радних састанака у оквиру ИНТЕРПОЛ-ове експертске групе за борбу против трговине људима, који су одржани 2019. године испред Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Дирекције полиције, учествовали су представници Управе криминалистичке полиције - Службе за борбу против организованог криминала (СБПОК).

Као резултат активности у оквиру горе наведеног Пројекта у периоду од 09-17.12.2019. године, спроведена је Регионална оперативна акција, под називом „ТЕЗЕЈ“ (THESEUS). Оперативна акција се састојала у формирању радних група од стране сваке државе учеснице у овом пројекту. Свака држава је одредила по једног представника као контакт тачку у Лиону, у Генералном секретаријату ИНТЕРПОЛ-а. Циљ ове операције је спровођење акције од стране држава учесница, сачињавање извештаја и његово достављање централни ИНТЕРПОЛ-а у Лиону посредством контакт тачке у НЦБ ИНТЕРПОЛ-у. Извештаји су слати на дневном нивоу, као и коначни извештај на крају акције. Акција у Републици Србији започела је дана 09/10.10.2019. године у 00:00 часова. У акцији су учествовали полицијски службеници Управе за међународну оперативну полицијску сарадњу, као и припадници Управе криминалистичке полиције, Службе за борбу против организованог криминала, Одељења за сузбијање трговине људима и илегалне миграције, Управа граничне полиције, Управа полиције и Управа саобраћајне полиције.

У току спровођења акције на територији Републике Србије пронађено је 230 мигранта, 33 мигранта приликом илегалног преласка државне границе, 4 фалсификована документа, једно лице које је поседовало наркотику, и седам лица која се баве кријумчарењем људи. У току акције прегледано је укупно 3550 возила, 284 камиона, 39 аутобуса и 72 воза. Међу пронађеним мигрантима није било жртава трговине људима.

Статистички подаци о размењеним порукама преко ЕВРОПОЛ-ове апликације за безбедну размену информација - СИЕНА за 2019:

Кривично дело	Послате	Примљене	Укупно
Трговина људским органима и ткивом	3	14	17
Трговина људима	85	176	261

У оквиру ЕВРОПОЛ-а у области трговине људима 2019. године, значајнија сарадња је остварена са словеначком полицијом.

Један од случајева се односио на малолетно лице из Републике Србије, над којим је извршено кривично дело Трговина људима и кривично дело Насиље у породици, а поводом чега се водила истрага у Словенији, те је полиција Републике Србије доставила изјаву малолетног лица.

Такође, значајна сарадња је остварена поводом истраге словеначке полиције о лицу из Републике Србије, које је према сазнањима из истраге објавило оглас на интернету у којем се нуди посао

девојкама за еротске масаже у Словенији. На тај начин су се девојке заправо врбовале да из Србије дођу у Словенију, где су приморане да се баве проституцијом у неподношљивим условима у апартманима у Љубљани које изнајмљује лице из Републике Србије уз обавезу да истом дају 50 посто своје зараде.

Полиција Републике Србије имала је већи број доприноса (број размењених квалитетних порука у оквиру ЕВРОПОЛ-а) у односу на претходну годину, који су достављени од стране полиције у Београду, а односе се на више држављана Републике Србије који бораве у Италији и Немачкој, где врше кривична дела и експлоатишу малолетна лица.

Година 2020:

У оквиру ИНТЕРПОЛ-а у вези са проблемом трговине људима 2020. године формирано је 36 нових предмета, са 143 размењене информације. Наведени број обухвата трговину људима са циљем сексуалне и радне експлоатације.

У оквиру рада ИНТЕРПОЛ-а на спречавању и борби против трговине људима и кријумчарења људи и у складу с ИНТЕРПОЛ-овим Правилником о обради података основан је Аналитички фајл за ПРОЈЕКАТ ОДИСЕЈ.

У наставку достављамо опис неколико карактеристичних предмета у 2020. години:

1. Једна од Полицијских управа обавестила је Управу за међународну оперативну полицијску сарадњу да је локалној криминалистичкој полицији мајка пријавила да јој се малолетна ћерка налази у Тирани и да жели да се уда за једно лице из Албаније противно вољи родитеља. О свему је обавештен ИНТЕРПОЛ Тирани, који је повратно известио да је малолетно лице из Србије пронађено заједно са албанским држављанином, да су у Тирани, одакле ће малолетно лице бити враћено родитељима. Центар за заштиту жртава трговине људима био је у континуираној комуникацији са Амбасадом Републике Србије у Тирани и месно надлежним Центром за социјални рад у Републици Србији и иницирао је поступке у вези заштите детета, те је затражио, заједно са надлежним Центром за социјални рад из Србије да дете остане у привременом смештају до преузимања од стране надлежних органа Републике Србије.

2. Једна од Полицијских управа обавестила је Управу за међународну оперативну полицијску сарадњу да је локалној криминалистичкој полицији анонимно пријављено да у једној породици бораве два малолетна лица која нису у сродству са том породицом. Од стране службеника локалног Центра за социјални рад у Републици Србији, извршена је провера и пронађена су два малолетна лица, држављани Републике Хрватске, рођени у Италији, која поседују хрватске путне исправе. Према добијеним информацијама отац деце је из Републике Хрватске, а мајка деце је из БиХ и укупно имају 13-оро деце. Утврђено је да су деца поверена члану породице у којој су пронађена у Републици Србији, а на основу претходног договора са родитељима деце, који су за то и потписали овлашћење код јавног бележника (нотара) у Хрватској. За услугу чувања деце договорена је исплата од 500 евра сваког месеца, али су прва три месеца родитељи редовно уплаћивали новац након чега су престали са уплатама. Деца су стављена под привремено старатељство у хранитељску породицу, обављени неопходни лекарски прегледи где је процењено да су деца здрава и без индикација која би указивала на присуство психо-физичких траума. Од прве сумње да се ради о могућим жртвама трговине људима Центар за заштиту жртава трговине људима и надлежни центар за социјални рад континуирано су предузимали мере и активности на заштити деце и њиховој идентификацији. Успостављена је комуникација са социјалним службама у Хрватској и националном службом за борбу против трговине људима у Републици Хрватској, те је договорен и организован повратак деце у матичну земљу. Заменик тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Републици Србији донео је закључак да не постоје елементи кривичног дела Трговина људима у циљу радне експлоатације. Тражено је од ИНТЕРПОЛ-а Загреб да успоставе контакт са националном службом за борбу против трговине људима у Републици Хрватској како би се извршила процена безбедности повратка деце у матичну земљу и испита могућност повезаности родитеља у експлоатацију деце.

Према мишљењу локалног Центра за социјални рад и Центра за заштиту жртава трговине људима, најбољи интереси деце, на адекватан начин биће заштићени повратком деце у Републику Хрватску чим се за то стекну услови. Преко националних координатора за борбу против трговине људима Републике Србије и Републике Хрватске остварена је сарадња и координација надлежних служби и деца су безбедно враћена у Републику Хрватску.

Статистички подаци о размењеним порукама преко ЕВРОПОЛ-ове апликације за безбедну размену информација - СИЕНА за 2020:

Кривично дело	Послате	Примљене	Укупно
Трговина људским органима и ткивом	1	5	6
Трговина људима	69	137	206

У оквиру ЕВРОПОЛ-а у области трговине људима током 2020. године, Аналитичком пројекту „Phoenix” је достављено неколико захтева за провере од стране полиције Републике Србије, а поводом којих је остварена сарадња и са надлежним органима Италије, Немачке, Француске и Белгије. Већина захтева се односила на лица која су експлоатисана за проституцију, вршење имовинских деликата и просјачење, међу којима је било малолетних лица и лица ромске националности. У једном од ових случајева, надлежни органи Републике Србије су дошли до сазнања да се малолетна деца одводе у Италију, да извршиоци по једном малолетном лицу добијају износ од око 5000 евра, у зависности од тога да ли се ради о удаји (углавном се одводе малолетнице које у Италији склапају брак са инвалидним лицима) или принудном просјачењу или проституцији.

Такође, уз велико ангажовање полицијског официра за везу Министарства унутрашњих послова Републике Србије у Белгији и Управе криминалистичке полиције – Службе за борбу против организованог криминала (СБПОК), остварена је значајна сарадња поводом две истраге белгијске полиције у вези експлоатације држављана Републике Србије у Белгији. Резултат сарадње полиције Републике Србије и Белгије је подношење кривичних пријава против две криминалне групе.

У једном случају поднета је кривична пријава против четири лица где су три држављанке Републике Србије експлоатисане у проституцији и просјачењу у Белгији и у другом случају у Републици Србији, поднета је кривична пријава против четири лица због експлоатације три држављана Републике Србије у циљу вршења кривичних дела, док је у Белгији за још једну држављанку Републике Србије која је од стране истражних органа Белгије идентификована као жртва трговине људима, покренут засебан поступак.

Међународна акција JAD DANUBE V (Заједнички дани акције „Дунав V”) у којој је учествовао и Frontex (Европска агенција за заштиту границе и обале) – је спроведена у периоду од 11. до 21. септембра, 2020. године, у области сузбијања кријумчарења илегалних миграната и трговине људима, у којој је полиција Републике Србије узела учешће. Током акције, откривено је или спречено 1.188 ирегуларних миграната, идентификована су 3 лица која су кријумчарила мигранте, пронађен је непријављени и сакривени новац у износу од 139.220 ЕВРА, одузето је 99.400 ЕВРА, 2.420 литара нафтних деривата; 7 возила по потражној делатности, 62 примерка ретких птица (*Uraeginthus bengalus*), мање количине опојне дроге, оружја и муниције и други предмети. Међу пронађеним мигрантима није било жртава трговине људима.

10.3 Колико сте захтева за узајамну правну помоћ и/или европских истражних налога поднели у случајевима трговине људима, и какав је био њихов исход?

Републичко јавно тужилаштво посвећено је сталном унапређивању међународне сарадње и координације са надлежним иностраним органима и телима који могу допринети унапређивању ефикасности кривичног гоњења и међународне кривичноправне помоћи. С тим у вези, у сваком конкретном предмету где се укаже потреба да се одређени подаци затраже од иностраних органа, замолнице се упућују преко свих канала који су предвиђени ратификованим међународним

уговорима и националним законодавством. У случају пријема замолнице инстражног органа, настоји се да се по њима поступи у најкраћем могућем року.

Према подацима Министарства правде, у временском периоду од 1. јануара 2017. године надлежни правосудни органи Републике Србије (судови и јавна тужилаштва) упутили су укупно 42 захтева за пружање међународне правне помоћи у кривичним стварима и поступали су по укупно 58 долазних замолница о међународној правној помоћи које се односе на кривичне поступке због трговине људима.

У оквиру Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције, Управе за међународну оперативну полицијску сарадњу, Дежурна служба делује у случајевима хитности када за потребе Министарства правде прослеђује Замолнице о међународној правној помоћи (ИЛОП) путем канала ИНТЕРПОЛА, те је она само канал комуникације у хитним случајевима ако се процени да је достава дипломатским каналима недовољно брза.

Република Србија није чланица Европске уније и не поступа по европском истражном налогу. Изузетно, може се поступити по европском налогу за лишење слободе под условом да се лице већ налази у ИНТЕРПОЛ-овој бази података лица за којима се трага на међународном нивоу – расписана потерница у АСФ бази ИНТЕРПОЛ-а. Да би Република Србија поступила по европском налогу за лишење слободе, поред основних података за лице, налог мора да садржи: назив суда, број наредбе, кривично дело, кратак опис дела и клаузулу да ће у случају лишења слободе званично бити затражено изручење лица – екстрадиција.

10.4 Који су се облици међународне сарадње показали посебно корисним у подржавању права жртава трговине људима, укључујући децу, и кривичном гоњењу наводних трговаца?

У области борбе против трговине људима сарадња са земљама региона континуирано се остварује преко Мреже координатора за превенцију трговине људима Југоисточне Европе - "Брдо процеса", коју чине национални координатори за борбу против трговине људима из Бугарске, Србије, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Албаније, Македоније, Молдавије, Румуније и Словеније, док Међународни центар за развој миграционе политике (ИЦМПД) има улогу Секретаријата мреже.

Такође, сарадња у региону остварује се и преко Мреже координатора за борбу против трговине људима учесница МАРПИ - Регионалне иницијативе за миграције, азил и избеглице (Србија, БиХ, Црна Гора, Северна Македонија и Албанија). У раду Мреже учествују и представници са АП КиМ.

Кроз сарадњу координатора за борбу против трговине људима у региону размењују се информације и примери добре праксе у превенцији и борби против трговине људима, као и заштити жртава.

Највећи допринос мреже координатора за борбу против трговине људима је у заштити жртава трговине људима приликом добровољног повратка у земљу порекла (безбедносна процена, обезбеђење путних докумената за повратак, прихват).

Са аспекта надлежности тужилаштва, као посебно корисни облици међународне сарадње могу се истаћи: директна/непосредна сарадња, размена спонтаних информација, спровођење доказних и посебних доказних радњи, заједнички истражни тимови, коришћење видео конференцијске везе, финансијске истраге и одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела.

Са аспекта надлежности Центра за заштиту жртава трговине, као посебно корисни облици међународне сарадње могу се истаћи: сарадња преко Министарства спољних послова, односно амбасада и конзуларних представништава, сарадња са надлежним социјалним службама и сарадња са организацијама цивилног друштва које пружају подршку жртвама трговине људима.

10.5 Које мере међународне сарадње постоје како би се осигурала заштита и помоћ жртвама по повратку из ваше земље у њихове земље порекла, након њиховог учествовања у кривичном поступку?

Као што је одговорено на питање 10.4.

10.6 Које мере међународне сарадње постоје за заштиту и помоћ жртвама трговине људима у сврху сексуалног искоришћавања путем онлајн стриминга, где је починилац држављанин или има уобичајено боравиште у вашој земљи, а елементи кривичног дела су се догодили у јурисдикцији ваше земље?

Као што је одговорено на питање 10.4.

11. Општа питања

11.1 Који су кораци предузети како би се осигурало да жртве трговине људима имају једнак приступ правди и делотворним правним лековима, без обзира на њихов имиграциони статус и облик експлоатације?

Као што је наведено у одговору 2.1 и 2.2, правну помоћ претпостављеним и жртвама трговине људима у највећем броју случајева обезбеђују Центар за заштиту жртава трговине људима и организације цивилног друштва, без обзира на имиграциони статус или врсту искоришћавања.

Жртве трговине људима имају право на бесплатну правну помоћ по сили закона без додатних ограничења.

11.2 Који су кораци предузети како би се осигурало да кривични, грађански, радни и управни поступци који се тичу жртва трговине људима буду родно осетљиви?

Законом о азилу и привременој заштити прописано је Начело родне равноправности и осетљивости које подразумева да се одредбе овог закона тумаче на родно осетљив начин. У примени самог закона, свим тражиоцима азила међу којима су и потенцијалне жртве трговине људима се на њихов захтев, омогућава да поднесу захтев за азил и да их саслуша службеник истог пола. У изузетним ситуацијама то није могуће или је повезано са несразмерним тешкоћама за орган који води поступак азила. Ово начело примењује се и без посебног захтева лица приликом претресања, телесних прегледа и других радњи у поступку које подразумевају физички контакт са тражиоцем. Особе женског пола у пратњи мушкараца које траже азил захтев и изјаву дају одвојено од својих пратилаца.

У пракси Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције, Управе граничне полиције, Канцеларије за азил, било је случајева где су тражиоци азила мушког пола, који су од стране Центра за заштиту жртава трговине људима идентификовани као жртве трговине људима у земљи порекла или транзита, били експлоатисани од стране особа истог пола, захтевали да са њима обавља разговор службеник Канцеларије за азил женског пола што им је и било омогућено. Такође, када је реч о родној равноправности и осетљивости исто „правило“ важи и за преводиоце који учествују у поступку (видите и одговор на питање 1.2).

11.3 Који су кораци предузети како би се осигурало да поступци за остваривање приступа правди и правним лековима буду осетљиви за проблеме деце, лако доступни деци и њиховим заступницима, и да придају значај дететовим погледима?

Као што је одговорено на питање 2.1, 6.1 и 8.6.

Такође, у оквиру пројекта „Унапређење права детета кроз јачање система правосуђа и социјалне заштите у Србији“, који је реализовао УНИЦЕФ сачињене су смернице за саслушање деце на начин којим се спречава секундарна виктимизација и трауматизација детета у кривичном поступку.

11.4 Који су кораци предузети како би се осигурало да приватни субјекти предузму кораке за спречавање и искорењивање трговине људима из својих пословних ланаца или ланаца снабдевања и да подрже рехабилитацију и опоравак жртава? Које могућности постоје за жртве трговине људима да приступе делотворним правним лековима код фирми умешаних у трговину људима?

Законом о јавним набавкама („Службени гласник РС“, број 91/19), у члану 111, прописано је да је наручилац дужан да искључи привредног субјекта из поступка јавне набавке ако привредни субјект не докаже да он и његов законски заступник у периоду од претходних пет година од дана истека рока за подношење понуда, односно пријава нису правноснажно осуђени, осим ако правноснажном пресудом није утврђен други период забране учешћа у поступку јавне набавке. Овај члан утврђује списак различитих кривичних дела која представљају основ за искључење привредног субјекта и његовог законског заступника у случају да су осуђени, између осталих, и за кривично дело трговине људима, кривично дело заснивања ропског односа и превоза лица у ропском односу.

Такође, Законом о јавним набавкама („Службени гласник РС“, број 91/19) у члану 37. ст 1. тач. 2) дефинисано је да наручилац може да резервише право учешћа у поступку јавне набавке за привредне субјекте чији је основни циљ друштвена и професионална интеграција лица у неповољном положају који су организовани у складу са законом којим се уређује социјално предузетништво.

Ставом 2. истог члана, прецизирано је да су лица у неповољном положају теже запошљива лица, радно способна лица која остварују права или услуге у складу са прописима о социјалној заштити и остала теже запошљива лица из посебно осетљивих категорија, док су у складу са чланом 41. Закона о социјалној заштити („Службени гласник РС“, број 24/11), корисници права или услуга социјалне заштите, између осталих и жртве трговине људима.

Резервисане јавне набавке представљају набавке у којима могу учествовати искључиво привредни субјекти чији је основни циљ професионална рехабилитација и запошљавање особа са инвалидитетом или друштвена и професионална интеграција лица у неповољном положају. Везано за приступ жртава трговине људима делотворним правним лековима код фирми умешаних у трговину људима, можемо навести одговор као на питање 3.5.

Од 2019. године Привредна комора Србије активно промовише тему нефинансијског извештавања, организујући едукацију чланова у вези са тим, јер је то нова обавеза дефинисана Законом о рачуноводству за велика правна лица преко 500 запослених и друштва од јавног интереса. Конкретно, у складу са Законом о рачуноводству једном годишње уз финансијски извештај велика правна лица дужна су да ураде и нефинансијске извештаје, који обухватају реализоване активности у области заштите животне средине, социјална и кадровска питања, поштовање људских права, активности на пољу борбе против корупције.

Иако постоји дугогодишња пракса одређеног броја великих компанија да извештавају о одрживом пословању, први званични извештаји, који ће бити верификовани, очекују се у 2022. години за извештајну 2021. годину. Наиме, постојање базе нефинансијских извештаја ће омогућити анализу, као и ближе дефинисање методологије извештавања, која може да укључује и питања везана за спречавање трговине људима из пословних ланаца и ланаца добављача, као део извештавања према методологији GRI (Global Reporting Initiative).

У прилогу достављамо, као пример добре праксе, извештај светске дуванске компаније Philip Morris International која има филијалу и послује у Републици Србији.

11.5 Које су правне, политичке и практичне мере предузете у вашој земљи да би се спречиле и откриле ситуације у којима се корупцијом олакшава трговина људима и крши право жртава трговине људима на приступ правди и делотворним правним лековима? Наведите податке о било којем познатом или доказаном случају корупције или повезаног криминалног понашања јавних службеника у случајевима трговине људима и о свим изреченим санкцијама.

Као што је одговорено на питање 6.4, везано за злоупотребе полицијског службеника.

Део II – Питања за поједине земље

12. Молимо да наведете информације о новом развоју догађаја у вашој земљи од другог евалуацијског извјештаја експертске групе ГРЕТА, у вези са:

- **новим трендовима у трговини људима (нови облици искоришћавања, нове методе запошљавања, рањиве групе, родно специфични аспекти трговине људима, трговина децом);**

У Србији је још увек доминантна унутрашња трговина људима, а жртве су углавном домаћи држављани који су изложени различитим врстама експлоатације међу којима преовладава сексуална. Поред сексуалне присутна је и радна, експлоатација кроз просјачење и принуду на вршење кривичних дела. Вишеструка експлоатација (у којој доминира сексуална) и принуда на брак – као увод у остале видове експлоатације, доминантне су у случајевима где су жртве трговине људима малолетна лица. У укупном броју жртава углавном преовлађују особе женског пола, што указује да трговина људима и даље има снажно изражен родни аспект. Жртве трговине људима углавном потичу из урбаних средина, незапослене су и неповољног социоекономског положаја, као и ниског или средњег образовања. У малом броју случајева присутна је секундарна виктимизација. Вишеструко су осетљиви припадници ромске популације који су изложени ризику од сексуалне експлоатације, али и принудног вршења кривичних дела, просјачења и принудних бракова. Током 2017. године, забележен је релативно нови модус извршења кривичног дела трговине људима кроз искоришћавање деце ромске популације у порнографске сврхе.

Према евиденцији Центра за заштиту жртава трговине људима у последњих годину дана може се препознати повећање откривања случајева радне експлоатације у пољопривреди, међутим и даље су претежно експлоатисане особе женског пола, а заступљеност малолетних и пунолетних варира око 50%. Више је откривених случајева вишеструке експлоатације, најчешће експлоатација почиње прунудним браком, а касније се надовезује сексуална експлоатација, принуда на вршење кривичних дела и просјачење.

- **законима и прописима релевантним за борбу против трговине људима (нпр. криминализација трговине људима, идентификација и помоћ жртвама трговине људима, период опоравка и размишљања, боравишна дозвола, ланци снабдевања, јавне набавке);**

Народна скупштина усвојила је Закон о јавним набавкама у децембру 2019. године, те је исти објављен у Службеном гласнику Републике Србије број 91/19 од 24. децембра 2019. године. Нови Закон ступио је на снагу 8 дана од дана објављивања, док је примена почела 1. јула 2020. године. У члану 111. Закона, у делу који се односи на критеријуме за квалитативни избор привредног субјекта, прописано је да је наручилац дужан да искључи привредног субјекта из поступка јавне набавке ако привредни субјект не докаже да он и његов законски заступник у периоду од претходних пет година од дана истека рока за подношење понуда, односно пријава нису правноснажно осуђени, осим ако правноснажном пресудом није утврђен други период забране учешћа у поступку јавне набавке. Овај члан утврђује списак различитих кривичних дела која представљају основ за искључење привредног субјекта и његовог законског заступника у случају да су осуђени, између осталих, и за кривично дело трговине људима, кривично дело заснивања ропског односа и превоза лица у ропском односу.

Законом о странцима (Службени гласник РС, бр. 24 од 26. марта 2018. и 31 од 29. априла 2019. године) чланом 61. Привремени боравак из хуманитарних разлога може се одобрити странцу који испуњава опште услове из члана 43. овог Закона и за кога постоје друге околности које налажу посебно разматрање у вези са:

- Странцем који је жртва тешког кривичног дела, укључујући и лица која су била умешана у акцију за омогућавање ирегуларне миграције и који сарађује са полицијом и правосудним органима, а његово присуство је неопходно у кривичном поступку или учествује у истрази као сведок или оштећени,
- малолетном странцу који је напуштен, који је жртва организованог криминала или је из других разлога остао без родитељског старања или без пратње;
- озбиљним и оправданим личним разлозима хуманитарне природе, постојања интереса Републике Србије или међународно преузетих обавеза.

У члану 62. Закона о странцима предвиђен је Привремени боравак странца за ког се претпоставља да је жртва трговине људима. У том смислу прописано је следеће:

Уколико се приликом спровођења поступка утврђивања идентитета претпостави да је странац жртва трговине људима, обавештава се надлежни орган за координацију заштите жртава трговине људима, који врши идентификацију, процену стања и потреба жртве,

Надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима обавештава Министарство унутрашњих послова о покретању поступка и информисе странца о условима за одобрење привременог боравка и другим правима, а уколико постоји потреба обезбеђују се и услуге превоза, тумачења и помоћ у остваривању његових права и интереса у случају вођења кривичног поступка,

Током трајања привременог боравка омогућава се опоравак и елиминисање могућег даљег утицаја извршиоца кривичног дела на жртву, као и могућност да, на основу благовремених и потпуних информација о свом статусу, самостално, без условљавања на сведочење, донесе одлуку о даљој сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, судом, тужилаштвом или полицијом,

У времену важења привременог боравка по овом основу, надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима координира заштитом жртве трговине људима и у сарадњи са другим институцијама, установама и организацијама обезбеђује сигурност и заштиту, прикладан и сигуран смештај, психолошку и материјалну помоћ, приступ хитној медицинској заштити, приступ образовању за малолетнике, саветовање и информисање о његовим законским правима и правима која су му доступна, на језику који разуме.

Када се за малолетног странца за ког се претпоставља да је жртва трговине људима утврди да нема пратњу родитеља, старатеља или законског заступника, надлежни орган, орган старатељства и

полиција, у сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, утврђује да ли се на територији Републике Србије налази његова породица, у циљу спајања породице.

Уколико се оцени да спајање малолетника са породицом није у његовом најбољем интересу, жртва се неће спојити са породицом, осим у ситуацијама када надлежни орган старатељства у сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, утврди да је спајање са породицом у најбољем интересу детета,

Малолетнику ће се поставити старатељ у складу са законом уколико се на територији Републике Србије не налази породица жртве или је није могуће пронаћи,

Привремени боравак странцу за којег се претпоставља да је жртва трговине људима може се одобрити без испуњавања општих услова из члана 43. Закона о странцима (непоседовање важећег личног или службеног пасоша, доказ о средствима за издржавање током планираног боравка, пријаву боравишта или адресе становања у Републици Србији, доказ о здравственом осигурању током планираног боравка, доказе о оправданости захтева за одобрење привременог боравка) у временском трајању од 90 дана.

Чланом 63. Привремени боравак за жртве трговине људима укључујући и малолетнике који су жртве, одобриће се, уколико надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима сматра да је његов боравак нужен ради његове заштите, опоравка и осигурања безбедности или уколико суд, тужилаштво или полиција сматрају да је његово присуство неопходно због сарадње у кривичном поступку. Приликом одобравања привременог боравка странцу који је малолетан, надлежни орган узима у обзир најбољи интерес малолетника, његов узраст и зрелост.

Привремени боравак странцу који је жртва трговине људима одобрава се на период од годину дана, са могућношћу продужавања под истим условима.

Жртви трговине људима може се одобрити привремени боравак без испуњавања општих услова из члана 41. став (2) односно члана 43. Закона о странцима.

Странац коме је одобрен привремени боравак као жртви трговине људима, поред права из члана 62. овог закона (претпостављена жртва трговине људима), без условљавања на пристанак сведочења, има право на приступ тржишту рада, стручном усавршавању и образовању.

Странцу са одобреним привременим боравком за жртве трговине људима, који нема довољно материјалних средстава за неопходно лечење, надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, самостално или у сарадњи са системом здравства, надлежним центром за социјални рад и другим пружаоцима услуга и организацијама, обезбедиће доступност медицинске и друге неопходне помоћи.

Министар унутрашњих послова је дана 29.09.2020. године донео Упутство о стандардним оперативним процедурама за поступање према ирегуларним мигрантима и странцима који изразе намеру да поднесу захтев за азил. У тачки 5. прописано је да поступање према рањивим категоријама странаца ка што су малолетници, лица делимично лишена пословне способности, деца одвојена од родитеља или старатеља, особе са инвалидитетом, старе особе, труднице, самохрани родитељ са малолетним децом и лица која су била изложена мучењу, силовању или другим облицима психолошког, физичког или сексуалног насиља. У наведеном случају лица која изразе намеру да поднесу захтев за азил се упућују надлежним службама (Центар за социјални рад, центри за здравствену заштиту, Центар за заштиту жртава трговине људима итд.) ради заштите својих права.

Закони који су донети или измењени у периоду 2018-2020. године, који се односе и на област трговине људима:

-Закон о пресађивању људских органа („Сл.гласник РС“ бр. 57/2018) у одредбама члана 51. предвиђа да ко уз било какву накнаду да свој људски орган или људски орган другог лица ради пресађивања или нуди свој или људски орган другог лица уз накнаду ради пресађивања или врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји или посредује на било који други начин у поступку пресађивања људских органа или учествује у поступку пресађивања људских органа који је предмет комерцијалне трговине, казниће се затвором од две до десет година.

-Закон о бесплатној правној помоћи („Сл.гласник РС“ бр. 87/2018) – Према одредбама члана 4. Закона о бесплатној правној помоћи, бесплатна правна помоћ може да се пружи лицу које остварује правну заштиту од тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања или трговине људима које је држављанин Републике Србије, лице без држављанства или страни држављанин са сталним настањем у Републици Србији. У том смислу жртва трговине људима има право на бесплатну правну помоћ која обухвата право на пружање правних савета, састављање писмена и поднесака, заступање пред судовима и тужилаштвима као и ослобађање од плаћања трошкова.

-Закон о странцима ("Сл.гласник РС", бр. 24/2018 и 31/2019) - Новим Законом о странцима се, између осталог у одредби члана 62. регулише привремени боравак за претпостављене жртве трговине људима (период рефлексije) и одредбама члана 63. привремени боравак за жртве трговине људима. Такође, одредбама члана 3. којим се дефинише значење израза, као посебно угрожена лица наведене су и жртве трговине људима, према којима се посебно поступа у поступку враћања у складу са одредбама члана 75.

-Закон о азилу и привременој заштити („Сл.гласник РС“ бр. 24/2018) - Новим Законом о азилу и привременој заштити, у одредбама члана 10. предвиђено је да се приликом процене најбољег интереса малолетног лица узима у обзир заштита и безбедност малолетног лица, посебно ако постоји сумња да је жртва трговине људима. Такође, одредбама члана 17. жртве трговине људима су препознате као посебно рањива група којој се обезбеђују посебне процесне и прихватне гаранције, односно пружа им се одговарајућа помоћ.

-Закон о запошљавању странаца ("Сл.гласник РС", бр. 128/2014, 113/2017, 50/2018 и 31/2019) – Законом о запошљавању странаца у члану 2. жртве трговине људима су препознате као лица из посебне категорије странаца, док је чланом 13. предвиђено да се жртви трговине људима лична радна дозвола издаје за време трајања дозволе боравка.

-Закон о здравственој заштити ("Сл.гласник РС", бр. 25/2019) – Одредбама члана 11. Закона о здравственој заштити, предвиђена је друштвена брига за здравље и обезбеђена здравствена заштита и за жртве трговине људима, док је чланом 239. предвиђено да ће се накнада за здравствене услуге пружене странцима који су жртве трговине људима плаћати из буџета Републике Србије.

-Закон о здравственом осигурању ("Сл.гласник РС", бр. 25/2019) – Одредбама члана 16. Закона о здравственом осигурању, између осталог, предвиђено је да се жртве трговине људима сматрају осигураницима и када не испуњавају услове за стицање својства осигураника.

-Закон о јавним набавкама („Сл.гласник РС“ бр. 124/2012, 14/2015, 68/2015 и 91/2019) – Одредбама члана 111. Закона о јавним набавкама предвиђено је да је наручилац дужан да искључи привредног субјекта из поступка јавне набавке ако привредни субјект не докаже да он и његов законски заступник у периоду од претходних пет година од дана истека рока за подношење понуда, односно пријава није правноснажно осуђен, осим ако правноснажном пресудом није утврђен други период забране учешћа у поступку јавне набавке, између осталих и за кривично дело Трговина људима из члана 388. и кривично дело Заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу из члана 390. Кривичног законика.

-Закон о рачуноводству („Сл.гласник РС“ бр. 73/2019 и 44/2021 – др. закон) – Одредбама члана 37. и 38. Закона о рачуноводству предвиђено је да годишњи извештај о пословању правног лица укључује и нефинансијски и консолидовани нефинансијски извештај који садржи информације неопходне за разумевање развоја, пословних резултата и положаја правног лица, као и резултата његових активности које се односе, између осталог, и на поштовање људских права. Детаљније под одговором 11.4.

- **институционалним и политичким оквиром за деловање против трговине људима (тела одговорна за координацију националне акције против трговине људима, субјекти специјализовани за борбу против трговине људима, национални известилац или еквивалентан механизам, учешће цивилног друштва, јавно-приватна партнерства);**

У циљу унапређења институционалних капацитета за системски одговор друштва на проблем трговине људима Влада Републике Србије је 12. октобра 2017. године донела Одлуку о образовању Савета за борбу против трговине људима и именовану њених чланова.

Након парламентарних избора и формирања нове Владе, на 40. седници од 18. марта 2021. године, донето је Решење о разрешењу и именовану председника и чланова Савета за борбу против трговине људима.

За председника Савета за борбу против трговине људима именован је Александар Вулин, министар унутрашњих послова, а за чланове Бранко Ружић, први потпредсеник Владе и министар просвете, науке и технолошког развоја, Сениша Мали, министар финансија, проф. др Дарија Кисић Тепавчевић, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, др Златибор Лончар, министар здравља и Маја Поповић министар правде.

Савет за борбу против трговине људима у периоду од 2017. до 2019. године одржао је две седнице, на којима су донете одлуке у циљу:

- унапређења система идентификације, заштите, помоћи и подршке жртвама трговине људима и унапређења капацитета Центра за заштиту жртава трговине људима;
- унапређења проактивног система откривања случајева трговине људима и ефикаснијег процесуирања учинилаца кривичног дела Трговина људима;
- унапређења рада Локалних тимова за борбу против трговине људима у 17 градова широм територије Републике Србије (у Панчеву, Кикинди, Сомбору, Новом Пазару, Шапцу, Смедереву, Пожаревцу, Лесковцу, Пироту, Прокупљу, Нишу, Новом Саду, Сремској Митровици, Краљеву, Крагујевцу, Врању и Суботици);
- усвојене су Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима, које имају за циљ унапређење идентификације, помоћи и заштите жртава трговине људима, кроз партнерство свих релевантних субјеката на локалном, националном, регионалном и међународном нивоу;
- усвојене су Препоруке за унапређење проактивног система откривања случајева трговине људима, ефикасног процесуирања физичких и правних лица и правне заштите жртава трговине људима и
- усвојене су препоруке Савета Европе, Групе експерата за борбу против трговине људима – ГРЕТА за примену Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима.

У циљу унапређења идентификације жртава трговине људима у Републици Србији, закључци Савета за борбу против трговине људима, Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима са индикаторима за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, као и све друге информације о спроведеним активностима из области борбе против трговине људима објављене су на званичним Интернет странама Министарства унутрашњих послова и Владе Републике Србије.

6. октобра 2017. године Решењем Владе именован је Национални координатор за борбу против трговине људима, који је истовремено и руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у седишту Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова.

У циљу оперативног спровођења акционих планова, праћења и оцењивања испуњености циљева Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022, у складу са предусловима за спровођење Стратегије, министар унутрашњих послова је донео решење 01 број 7201/17-40 од 17. октобра 2017. године, којим је образована Посебна радна група за спровођење и праћење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022.

Посебну радну групу чине представници министарстава и других државних органа, који поседују стручна знања из области од значаја за спровођење Стратегије и то: Министарства унутрашњих послова, Министарства правде, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства финансија, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства културе и информисања, Министарства омладине и спорта, Министарства спољних послова, Републичког јавног тужилаштва, Канцеларије за људска и мањинска права, Безбедносно-информативне агенције, Комесаријата за избеглице и миграције, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Центра за заштиту жртава трговине људима, као и представника Црвеног крста Србије.

Решењем министра унутрашњих послова 01 број 43/21-35 од 27. априла 2021. године образована је нова Посебна радна група за спровођење и праћење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. Задатак радне групе је да кроз оперативно спровођење акционих планова прати и оцењује испуњеност циљева Стратегије и о томе сачињава извештаје.

Организације цивилног друштва које се баве проблемом трговине људима, у складу са Стратегијом, равноправно учествују у процесу праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије. У сарадњи са Канцеларијом за сарадњу са цивилним друштвом 29. септембра 2017. године објављен је Јавни позив за избор пет организација цивилног друштва које ће имати учешће у процесу праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије. Након спроведеног ефикасног и транспарентног поступка избора организација цивилног друштва и истека рока за приговор, 29. новембра 2017. године утврђено је да две организације од четири које су се пријавиле испуњавају критеријуме из Јавног позива и то Удружење грађана „АТИНА“ и Удружење грађана „АСТРА“. Имајући у виду обавезу именовања 5 (пет) представника организација цивилног друштва које се баве проблемом трговине људима, а који треба да учествују у процесу праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије, неопходно је извршити избор преостале три организације цивилног друштва.

У том смислу, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је у сарадњи са Министарством унутрашњих послова Републике Србије у периоду од 5-20. августа 2021. године објавило Јавни позив за избор још три организације цивилног друштва које се баве проблемом трговине људима, чији ће представници узети учешће у процесу праћења, извештавања и оцењивања спровођења Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. године.

У складу са препорукама Савета за борбу против трговине људима и у циљу унапређења проактивног система откривања случајева трговине људима и ефикаснијег процесуирања учинилаца кривичног дела Трговина људима председник Савета за борбу против трговине људима је 22. децембра 2017. године формирао Интерресорну радну групу за прилагођавање постојећих механизма сарадње надлежних органа и успостављање нових у складу са проактивним приступом. Интерресорну радну групу чине представници Министарства унутрашњих послова, Министарства правде, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Инспекције рада, Републичког јавног тужилаштва, Тужилаштва за организовани криминал и Криминалистичко-полицијске академије. Интерресорна радна група је израдила Функционалну анализу постојећих механизма сарадње у проактивном откривању случајева трговине људима са препорукама за унапређење.

Решењем министра унутрашњих послова 01 број 43/21-36 од 27. априла 2021. године образована је нова Посебна радна група ради унапређења проактивног система откривања случајева трговине људима, ефикасног процесуирања физичких и правних лица и правне заштите жртава трговине људима (Интерресорне радне групе) у циљу успостављања модела праћења спровођења препорука у складу са Функционалном анализом и предлагања модела мултисекторског статистичког прикупљања и анализе података у вези трговине људима.

У Министарству унутрашњих послова, у оквиру седишта Дирекције полиције образована је Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, која у предметној области између осталог: прати, координира, надзире и усмерава примену мера и радњи; учествује, спроводи и прати активности планиране стратешким документима; обавља послове за потребе Савета за борбу против трговине људима; иницира измене и учествује у изради међународних уговора, законских и других прописа; координира рад и размену података организационих јединица Дирекције полиције са другим партнерима.

Дана 28. јуна 2018. године, у циљу унапређења сарадње, успешнијег сузбијања трговине људима и заштите права жртава трговине људима, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичко јавно тужилаштво закључили су Протокол о сарадњи у области сузбијања трговине људима и заштите права жртава трговине људима. Протоколом су дефинисана међусобна права и обавезе страна потписница у областима идентификације жртава трговине људима, пружања помоћи и заштите безбедности жртава, превенције трговине људима и статистичког извештавања у циљу истраживања феномена трговине људима.

На оперативном нивоу дана 01.01.2019. године ступио је на снагу нови Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова, којим је надлежност за поступање у случајевима трговине људима из Управе граничне полиције прешла у Управу криминалистичке полиције, односно унапређени су организациони капацитети Управе криминалистичке полиције у борби против трговине људима.

Дана 3. фебруара 2019. године у оквиру Центра за заштиту жртава трговине људима отворено је Прихватилиште за ургентни смештај жртава трговине људима, које је доступно 24 часа, капацитета до 6 корисница (од 16. године).

16. децембра 2019. године потписан је Споразум између Владе Републике Србије и Владе Републике Северне Македоније о сарадњи у области борбе против трговине људима, што је први такав споразум који је Република Србија потписала. Од стране Народне скупштине Републике Србије потписани споразум је потврђен на седници одржаној 25. фебруара 2021. године усвајањем Закона о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Северне Македоније о сарадњи у области борбе против трговине људима.

6. јануара 2020. године потписан је Меморандум о сарадњи између Министарства унутрашњих послова, НВО АТИНА и НВО АСТРА о сарадњи у области борбе против трговине људима. Меморандумом стране потписнице споразумеле су се о сарадњи на успостављању ефикасног система у борби против трговине људима, идентификацији и заштити жртава трговине људима и осталих облика искоришћавања. Меморандум представља основ за стварање заједничког партнерског односа и пружање међусобне подршке током активности које се предузимају у том циљу.

У циљу унапређења институционалних капацитета у борби против трговине људима у Републици Србији, у Ревидираном акционом плану за Поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност, предвиђена је активност 6.2.8.13 „Именовање националног известиоца за трговину људима у институцији Заштитника грађана“. У том смислу, у току је израда извештаја о спроведеној јавној расправи о тексту Нацрта закона о Заштитнику грађана, који у својим одредбама предвиђа одређивање Националног известиоца за трговину људима у институцији Заштитника грађана. Очекује се ускоро објављивање извештаја и од стране предлагача Министарства државне управе и локалне самоуправе упућивање Нацрта закона о Заштитнику грађана Влади на разматрање и утврђивање текста Предлога Закона о заштитнику грађана, након чега се очекује усвајање закона од стране Народне скупштине Републике Србије. По усвајању закона Заштитник грађана, једног од својих заменика, одређује за Националног известиоца за трговину људима.

- **тренутном националном стратегијом и/или акционим планом за борбу против трговине људима (циљеви и главне активности, тела одговорна за спровођење, буџет, праћење и евалуација резултата);**

У циљу унапређења системског одговора друштва на проблем трговине људима у Републици Србији, 4. августа 2017. године на седници Владе усвојена је Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. године са пратећим Акционим планом за период 2017-2018. године („Службени гласник РС“ број 77/17).

Стратегија има за циљ да обезбеди поштовање и заштиту људских права, континуирани свеобухватан одговор друштва кроз унапређен систем превенције, помоћи и заштите жртава, правремене идентификације случајева у пракси и ефикасног процесуирања извршилаца. Такође, треба да обезбеди сузбијање трговине људима кроз функционално повезивање и институционалну изградњу капацитета свих субјеката у владином и цивилном сектору, у складу са динамиком нових изазова, ризика и претњи.

У том смислу Стратегијом је предвиђено пет посебних циљева којим се јача партнерство у одговору на трговину људима, унапређује превенција, унапређује проактиван систем откривања случајева трговине људима, унапређује идентификација и подршка жртвама трговине људима и деца штите од трговине људима и искоришћавања у порнографији и проституцији.

Израђен је извештај о спровођењу Акционог плана за период 2017. и 2018. године.

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије, на седници Владе одржаној 11. јула 2019. године усвојен је други Акциони план за 2019. и 2020. годину за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава. Средства за реализацију активности Акционог плана за период 2019-2020. године, обезбеђена су из буџета Републике Србије у укупном износу од 7.881.680,00 динара (око 66.794 евра). Подршка реализацији активности Акционог плана 2019-2020., обезбеђена је и од донаторских средстава кроз пројекте и ИПА фондове.

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције је у сарадњи са Сектором за међународну сарадњу, европске послове и планирање, у складу са Законом о планском систему, израдила Извештај о резултатима спровођења Акционог плана за период 2019-2020. године за спровођење Стратегије превенције и сузбијање трговине људима посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022, који је након позитивног мишљења Републичког секретаријата за јавне политике током фебруара 2021. године објављен на сајту Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Акциони план за период 2019-2020. садржао је један општи циљ, пет посебних циљева, 14 мера за спровођење и 42 активности, од којих је 15 активности спроведено у целости, 23 делимично и четири није спроведено. Главни закључак што се тиче испуњењости свих циљева, је да су се активности континуирано спроводиле у свим предвиђеним областима. Од стране свих субјеката и партнера Стратегије су уложени напори на имплементацији активности, а посебно у циљу јачања партнерства и заштите деце од трговине људима.

Такође, у циљу оперативног спровођења активности и мера Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. и акционог плана Министар унутрашњих послова и председник Савета за борбу против трговине људима 27. априла 2021. године донео је Решење о образовању Посебне радне групе за израду Предлога акционог плана за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022, за период 2021-2022. године.

Радну групу чинили су представници различитих институција: Министарства унутрашњих послова, Министарства правде, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства финансија, Републичког јавног тужилаштва, Комесаријата за избеглице и миграције и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања - Центра за заштиту жртава трговине људима.

Радна група је израдила Нацрт Акционог плана за период 2021-2022. године, за који се у складу са Законом о планском систему Републике Србије у периоду од 24. јуна до 14. јула 2021. године спроведена јавна расправа за представнике државних органа, институција, међународних организација, удружења грађана и других представника цивилног друштва, стручне јавности, као и друге заинтересоване стране.

Након разматрања достављених коментара од стране Посебне радне групе за израду Предлога акционог плана за спровођење Стратегије, сачињен је Извештај о спроведеној јавној расправи о Предлогу акционог плана за период 2021-2022. година за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период 2017-2022. година, који ће како је Законом о планском систему Републике Србије прописано, бити објављен на сајту Министарства унутрашњих послова и порталу е-Управа, након чега се очекује спровођење процедуре усвајања Предлога Акционог плана за период 2021-2022. године од стране Владе.

Такође, на седници Владе 30. јула 2020. године усвојена је Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. године са пратећим Акционим планом. Усвајање Стратегије резултат је стратешког опредељења да се свим жртвама и сведоцима кривичних дела обезбеди адекватан ниво процесних права, као и системска, стручна и доступна помоћ и подршка, као и посебан ниво заштите нарочито рањивим категоријама жртава, укључујући жртве трговине људима.

Влада је 21. маја 2020. године на седници усвојила Стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са пратећим акционим планом, којим се између осталог предвиђају и активности у области превенције трговине децом (Октобар месец борбе против трговине људима, активности подизања капацитета професионалаца за препознавање и идентификацију деце жртава трговине људима).

- **скорашњом судском праксом која се односи на трговину људима ради различитих облика искоришћавања.**

У прилогу одговора на Упитник достављамо анализу правоснажних пресуда за кривично дело Трговина људима у периоду од 2017. до 2020. године, коју је припремио Врховни касациони суд.

13. Молимо да наведете информације о мерама предузетим у вашој земљи у вези са следећим препорукама датим у другом евалуацијском извештају експертске групе ГРЕТА:

- **смањити рањивост деце на трговину људима и побољшати идентификацију и помоћ деци жртвама, укључујући обезбеђивање благовременог именовања старатеља деци без пратње; - благовременог именовања старатеља деци без пратње**

Када је реч о препорукама датим у другом евалуационом извештају експертске групе ГРЕТА истичемо да се идентификација жртава међу тражиоцима азила спроводи континуирано. Полицијски службеници на терену који су прва линија контакта са тражиоцима азила приликом поступка регистрације уколико уоче да је лице потенцијална жртва трговине људима о томе без одлагања обавештавају Канцеларију за азил.

Службеници Канцеларије за азил спровode континуирани мониторинг приликом подношења захтева за азил и саслушања тражилаца азила, до доношења првостепене одлуке и с тим у вези остварују сарадњу са другим државним органима и организацијама цивилног друштва које пружају помоћ и заштиту наведених категорија лица, као и са другим организацијама које делују у овој области.

Имајући у виду да поступање према потенцијалним жртвама трговине људима у поступку азила захтева специјализована знања и вештине (како приликом интервјуисања тако и приликом истраживања прописа и закона држава из којих тражиоци долазе, као и ради сачињавања извештаја о земљама порекла у циљу доношења правилне и на закону засноване одлуке), службеници канцеларије за азил успешно су завршили тренинге из области Идентификације жртава трговине људима, интервјуисање жртава, основи за доделу међународне заштите код ових категорија лица и др., организованих од стране Европске канцеларије за подршку тражиоцима азила – EASO.

Ради унапређења идентификације деце жртава трговине људима Центар за заштиту жртава трговине људима је организовао као приоритетне обуке стручних радника у вези откривања и подршке деци жртвама трговине људима, пре свега сексуалне експлоатације. Поступања по пријавама сумње на трговину децом су приоритетна, а Центар за заштиту жртава трговине људима управо завршава интерну процедуру обављања интервјуа са децом жртвама, са листом питања за полуструктурирани интервју. Такође је развијена сарадња са Институтом за ментално здравље, а развијана је и прелиминарна идентификација деце жртава трговине људима у оквиру консултативне подршке центрима за социјални рад и локалним организацијама цивилног друштва.

За децу без пратње у мешовитим миграцијама уређен је поступак постављања привременог старатеља одмах по откривању деце. Развијен је механизам обезбеђења старатељске заштите у сарадњи Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центра за истраживање и развој друштва ИДЕАС и УНХЦР-а, у оквиру кога је развијен и приступ „професионални старатељ“. Деца у поступку идентификације из мешовитих миграција су имала постављеног привременог старатеља по овом моделу. Међу децом из ове групе, три идентификоване жртве су имале постављеног привременог старатеља по овом моделу. Такође, постављеног привременог старатеља, било професионалног старатеља који је ангажован од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, организације цивилног друштва ИДЕАС или Међународне организације за миграције, имала су скоро сва деца без пратње која су била у поступку идентификације, али нису идентификована као жртве трговине људима (Центар за заштиту жртава трговине људима нема прецизну евиденцију старатељства деце која нису идентификована као жртве трговине људима за цео наведени период).

Уз подршку УНХЦР-а и у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, партнерска организација УНХЦР-а, организација цивилног друштва ИДЕАС је развила информативни лифлет намењен деци избеглицама и мигрантима, а посебно малолетницима без пратње. Лифлет "Заштити се од трговине људима" на деци прилагођен и визуелно занимљив и асоцијативан начин, пружа основне информације о трговини људима и доприноси њиховој осетљивости за препознавање ризика. Лифлет је доступан на српском, фарси и арапском језику. <https://ideje.rs/zastiti-se-od-trgovine-ljudima-informacije-za-decu-bez-pratnje/>

Уз подршку УНХЦР-а и у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, партнерска организација УНХЦР-а Центра за истраживање и развој друштва ИДЕАС је развила Листу за брзи скрининг ризика од трговине људима међу децом избеглицама и мигрантима у мешовитим миграцијама. Листа је намењена стручним радницима из Центара за социјални рад као и теренским стручним радницима у општинама у којима бораве или се најчешће идентификују деца из избегличке и мигрантске популације.

Инспекторат за рад активно учествује у реализацији активности на пројекту Међународне организације рада "Мерење, подизање свести и ангажовање политика ради унапређења борбе против злоупотребе дечјег рада и принудног рада" у Србији (МАП'16 Пројекат). У оквиру наведеног пројекта, представници Инспектората за рад учествују на изради измена и допуна Посебног протокола за инспекцију рада за заштиту деце од злоупотребе дечјег рада, укључујући најгоре облике дечјег рада, и повреда радних права детета, као и на изради Нацрта уредбе о утврђивању опасног рада за децу и измени и допуни Инструкције о поступању инспектора рада при вршењу инспекцијског надзора ради заштите деце од злоупотребе дечјег рада.

Породични закон у члану 132. став 1. и 2. тачка 4. прописује да орган старатељства (Центар за социјални рад) може одлучити да постави привременог старатеља штићенику, као и детету под родитељским старањем, односно пословно способном лицу ако процени да је то неопходно ради привремене заштите личности, права или интереса тих лица, као и да је дужан то да учини, поред осталих случајева и страном држављанину који се налази или има имовину на територији Републике Србије.

У ставу 3. истог члана прописано је да се одлуком о постављању привременог старатеља одређује правни посао или врста правног посла коју он може предузети у зависности од околности сваког конкретног случаја.

У случајевима малолетних миграната без пратње одрасле одговорне особе, родитеља или старатеља, привремени старатељ је дужан да се у свему стара о задовољавању основних потреба штићеника и то о безбедности, здрављу, задовољавању основних егзистенцијалних потреба-исхране, одеће, обуће, смештаја, личне хигијене и др. Посебна дужност која се мора навести у одлуци о постављању привременог старатеља малолетном мигранту без пратње је и заступање у свим поступцима који се тичу његових права која му припадају по прописима Републике Србије као на пример у поступку добијања азила, уточишта или другог облика заштите.

У свим овим поступцима реализације привремене старатељске заштите, малолетни мигрант без пратње има право у складу са чланом 65. Породичног закона на исказивање сопственог мишљења, што подразумева да дете има право да благовремено добије сва обавештења која су му потребна за формирање свог мишљења, да се мишљењу мора посветити дужна пажња у свим питањима која га се тичу и у свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима, а у складу са годинама и зрелости детета, као и да оно то мишљење може слободно и непосредно изразити у сваком судском и управном поступку у коме се одлучује о његовим правима. Рок за доношење решења о старатељству је 30 дана од идентификације малолетника и након извршене прелиминарне процене потреба малолетника.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је већ 2015. године донело Инструкцију центру за социјални рад – органу старатељства о обезбеђивању заштите и смештаја малолетним мигрантима без пратње којим су дефинисане посебне процедуре за рад са малолетницима, па и у контексту рада са жртвама трговине људима.

Затим су 2016. године у партнерству са УНХЦР, УНИЦЕФ и организацијом цивилног друштва ИДЕАС објављене Стандардне оперативне процедуре за заштиту малолетника без пратње. Оне су препознате од стране Савета Европе као добар пример европске праксе у обезбеђивању заштите за децу у миграционом контексту.⁴

У циљу јачања породично-правне, а посебно старатељске заштите малолетних странаца без пратње Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је уз сарадњу са партнерима УНХЦР и организације цивилног друштва ИДЕАС развило модел професионалног старатељства, којим се кроз ангажовање посебних старатеља, који су обучени за рад са овом специфичном популацијом подиже квалитет и стандард пружене услуге. Овај модел обезбеђивања старатељске заштите примењује се од 2018. године и тренутно постоји 9 професионалних старатеља који покривају потребе мигрантске популације. Они су, уз центар за социјални рад - орган старатељства активно укључени и у пружање заштите и бриге у случајевима када постоји сумња да се ради о жртви трговине људима или се ради о већ идентификованој жртви. Овај модел препознат је од стране Савета Европе као добар пример европске праксе у обезбеђивању старатељске заштите за децу у миграционом контексту.⁵ Од 2017. до краја 2020. године под старатељством центара за социјални рад било је 5319 малолетних странаца без пратње.

Преглед броја донетих решења о старатељству за малолетне странце без пратње по годинама

Година	Број решења о старатељству
2017.	1081
2018.	1274
2019.	1370
2020.	1594
Укупно	5319

Република Србија је развила одличан и ефикасан модел сарадње државних установа и организација цивилног друштва које представљају веома важног партнера у обезбеђивању адекватне бриге и заштите рањивих категорија мигрантског становништва и значајно подиже квантитет и квалитет пружених услуга, као и капацитет државе да ефикасно одговори на потребе корисника.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања координирало је или учествовало у десетак већих пројеката који су имали за циљ јачање капацитета система социјалне заштите за рад са мигрантима, са посебним акцентом на најрањивије категорије као што су деца, малолетници без пратње, жене и девојчице, особе са инвалидитетом и жртве свих облика насиља и трговине људима. Највећи донатори су у том смислу били Европска унија, Швајцарска, САД, Република Кореја, Банка за развој Савета Европе и др.

⁴ [Promoting child-friendly approaches in the area of migration - Standards, guidance and current practices \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/Convention_on_the_protection_of_children_against_exploitation_and_abuse_of_child_labour/Convention_on_the_protection_of_children_against_exploitation_and_abuse_of_child_labour.pdf)

⁵ исто

Посебно би требало издвојити пројекте које је подржала Европска унија и то два пројекта које је финансирао МАДАД Фонд, као и Подршка ЕУ у управљању миграцијама у Републици Србији који се спроводи уз подршку Међународне организације за миграције. Центар за заштиту трговине људима је од 2019. године укључен у ове пројекте и тренутно се пружа подршка раду Центра кроз ангажовање стручног радника за идентификацију жртава трговине људима. Поред тога подршка се пружа раду 20 установа социјалне заштите, пре свих центрима за социјални рад и установама за смештај корисника.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања уз подршку Центра за заштиту жртава трговине људима и другим партнерима редовно организује обуке за раднике у систему социјалне заштите за рад са мигрантском популацијом, са посебним акцентом на идентификацију и пружање подршке жртвама трговине људима.

- **спречити трговину људима у сврху радне експлоатације, укључујући проширивањем надлежности инспектора рада, јачањем надзора над агенцијама за запошљавање и привремени рад, и блиском сарадњом са синдикатима, цивилним друштвом и приватним сектором у циљу подизања свести о трговини људима у циљу радне експлоатације;**

Министарство унутрашњих послова је у сарадњи са Саветом Европе у периоду од 2016. до 2019. године, на основу препорука ГРЕТА, спроводило прву фазу пројекта „Превенција и борба против трговине људима у Србији“ у оквиру Хоризонталног програма подршке за земље Западног Балкана и Турску. У оквиру пројекта израђен је Извештај о трговини људима у циљу радне експлоатације и дате препоруке за синдикате, агенције за запошљавање и компаније, израђен је џепни водич за инспекторе рада о откривању и прелиминарној идентификацији жртава трговине људима у циљу радне експлоатације и израђен је информативни материјал (флајер) о компензацији жртава трговине људима, који се састоји од практичних информација за жртве трговине људима у вези са њиховим правом на тражење надокнаде штете. Реализоване су мултидисциплинарне радионице на којима су присуствовали представници из различитих институција и региона Републике Србије: инспектори рада, тржишни инспектори, тужиоци, полицијски службеници, представници Центра за заштиту жртава трговине људима, синдиката и организација цивилног друштва. Посебно је значајно да је око 60% инспектора рада прошло обуку о трговини људима у циљу радне експлоатације, а свих 240 инспектора рада и 20 тржишних инспектора добило је џепне водиче о откривању и прелиминарној идентификацији жртава трговине људима у циљу радне експлоатације, који је јавно доступан на сајту Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

У оквиру друге фазе пројекта „Превенција и борба против трговине људима у Србији“, који се спроводи у оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтал Фацитети за Западни Балкан и Турску“ настављено је са подизањем капацитета Инспектората за рад у циљу детекције и прелиминарне идентификације трговине људима у сврху радне експлоатације. Скоро 100% инспектора за рад (220 инспектора укупно) је учествовало на мулти-дисциплинарним обукама где су стекли неопходна знања за препознавање знакова трговине људима у сврху радне експлоатације и упућивање потенцијалних жртава на помоћ и подршку (у оквиру националног механизма упућивања, те у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима). Званичне статистике Центра за заштиту жртава трговине људима пружају доказе о унапређеним вештинама и сарадњи кључних актера у борби против трговине људима у сврху радне експлоатације: током 2020. године, у односу на претходну годину, дошло је до повећања броја откривених и формално идентификованих жртава трговине људима у сврху радне експлоатације којима је пружена помоћ. Наиме, док је у 2019. години укупан број формално идентификованих жртава био 39 (само 3 жртве трговине људима у сврху радне експлоатације), у 2020. години било је укупно 57 формално идентификованих жртава, од чега 12 жртава трговине људима у сврху радне експлоатације.

Инспекција рада врши надзор над применом Закона о агенцијском запошљавању, и до сада приликом контроле спровођења овог закона није наилазила на случајеве трговине људима, односно случајеве сумње на постојање трговине људима.

Сарадња Инспектората за рад са локалним мултидисциплинарним тимовима за борбу против трговине људима који су успостављени у 17 градова (полиција, општина, центри за социјални рад итд.) посебно је била значајна током кампање подизања свести коју је 2019. и 2020. године организација цивилног друштва АТИНА спровела у 5 градова у Републици Србији, као и кроз сарадњу са синдикатом – радницима на градилиштима, која је остварена кроз кампању за подизање свести коју је током 2019. и 2020. године спроводила организација цивилног друштва АСТРА.

Синдикат радника грађевинарства и индустрије грађевинског материјала Србије је, у сарадњи са Инспекторатом за рад, током 2019. и 2020. године проналазио и пријављивао градилишта на којима су, супротно законским прописима, радили радници мигранти, највише из Албаније, затим Турске и Индије. У циљу размене информација и планирања активности, одржана су три семинара на тему радних миграција у којима су учествовали представници Синдиката, Инспектората за рад Републике Србије, Поморавског и Златиборског управног округа.

Такође, сарадња са синдикатима, посебно је током 2021. године, оснажена кроз повезивање представника државних органа са члановима синдиката на конференцији хибридног формата „Према праведној мобилности рада, социјална и радна питања грађевинских радника миграната на Западном Балкану и у Европској унији“ организованом од стране Синдиката радника грађевинарства и индустрије грађевинског материјала Србије у партнерству са Европским центром за радничка питања, Синдикатом радника грађевинарства и енергетике Белгије и Синдикатом грађевинарства Холандије, која је одржана у периоду од 25. до 26. маја 2021. године и на којој су поред представника синдиката учествовали и представници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Инспектората за рад и Министарства унутрашњих послова – Дирекције полиције, Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима.

Шира јавност, средњошколци из 26 стручних школа, локалне институције и организације цивилног друштва информисани су о борби против трговине људима, правима (потенцијалних) жртава и доступној помоћи. Кроз видеа, лифлете, друштвене и медијске кампање, састанке и препоруке за побољшање радног законодавства у Републици Србији, активности су дошле до крајњих корисника.

Током 2021. године покренуте су две нове кампање подизања свести деце о проблему трговине људима, које су подржане од стране заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтал Фацити за Западни Балкан и Турску“, а спроводе их организације цивилног друштва „Свет речи“ и у партнерству удружење грађана Атина и Центар за права детета.

Поред тога, током 2021. године, уз подршку заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтал Фацити за Западни Балкан и Турску“, преведене су на српски језик и подељене заинтересованим субјектима ГРЕТА смернице за помоћ државама да испуне своје обавезе према Конвенцији Савета Европе о борби против трговине људима: Смернице о правима жртава трговине људима и особама којима прети опасност од трговине људима, на међународну заштиту и Смернице о спречавању и борби против трговине људима код људи у сврху радне експлоатације.

- **ојачати превенцију трговине људима кроз социјалне, економске и друге мере за рањиве групе, укључујући ромску заједницу, мигранте и азиланте;**

Када су у питању мигранти и азиланти, Комесаријат за избеглице и миграције у сарадњи са организацијама цивилног друштва спроводи различите активности на ову тему. Од 2018. године до првих шест месеци 2021. године, у 3 азилна и 3 прихватна центра, од стране удружење грађана Атина у сарадњи са Комесаријатом за избеглице и миграције, одржано је 338 тематских едукативних радионица намењених информисању мигрантске популације о питањима како да препознају и заштите се од трговине људима и других ризика. На радионицама је присуствовало укупно 2.223

жена и деце из мигрантске популације смештених у поменутиим центрима. Комесаријат за избеглице и миграције наставља сарадњу са свим партнерима/организацијама које пружају подршку кроз едукативне радионице намењене информисању мигрантске популације поводом препознавања и заштите од ризика трговине људима.

Комесаријат за избеглице и миграције спроводи програме интеграције за лица која су добила азил у Србији и то кроз различите програме и активности, помоћу којих се омогућава лакше и брже укључивање у нову средину. Саветник за интеграцију упознаје лице са сетом права које оно остварује у поступку интеграције и пружа подршку у остваривању истих (право на личне исправе, привремени смештај, социјална и здравствена заштита, приступ образовању, несметан приступ тржишту рада и др). Овакви програми у значајној мери поспешују превенцију трговине људима у популацији азиланата јер им омогућавају системску подршку у остваривању њихових права и не остављају могућност потенцијалним злоупотребама.

Поред тога, Комесаријат за избеглице и миграције континуирано ради на социјалном и економском оснаживању рањивих група, укључујући и интерно расељене Роме и Роме повратнике по споразуму о реадмисији и то кроз различите програме за побољшање услова живота и реинтеграцију, који их јачају и тиме постају отпорнији на ризике од трговине људима. Комесаријат за избеглице и миграције приликом планирања и реализације буџетских и донаторских средстава води рачуна да овим програмима обухвати јединице локалне самоуправе на чијој територији живи велики број интерно расељених лица и повратника по споразуму о реадмисији. Роми који припадају наведеним категоријама, могу да конкуришу у свим програмима за унапређење животних услова. Кроз процес локалног акционог планирања се идентификују најбољи начини ангажовања капацитета свих социјалних актера у заједници за решавање изазова. Локални акциони планови су стратешки и акциони документи локалних самоуправа којима се утврђују потребе свих категорија миграната и предвиђају мере и активности и финансијска издвајања у циљу унапређења њиховог положаја.

Од 2019. године УНХЦР преко партнерских организација, Данског савета за избеглице, Центра за кризну политику и реаговање и Центра за истраживање и развој друштва ИДЕАС, спроводи пројекат вршњачке подршке (Peer Educators) за малолетнике без пратње и младе до 24 године живота из избегличке и мигрантске популације. Кроз радиониچارски и интерактивни рад заснован на искуственом учењу и личном ангажовању учесника обрађују се различите теме од значаја за децу и младе, а посебна пажња се поклања феномену трговине људима у контексту миграција.

УНХЦР у сарадњи са партнерском организацијом цивилног друштва „Праксис“ већ петнаест година спроводи пројекат усмерен на смањење и превенцију појаве апатридије којим је обухваћено преко 70.000 особа, избеглица из бивше Југославије, интерно расељених лица и припадника ромске националне мањине у ризику од апатридије. Пројекат обухвата пружање бесплатне правне помоћи у различитим процедурама које за циљ имају регулисање личне документације, као и јавно заговарање за системска решења која ће омогућити приступ личним документима, а самим тим и великом броју права свим грађанима, а нарочито припадницима ромске националне мањине који су у овом смислу и најрањивији. Значајан део ових напора односи се на упис у матичну књигу рођених деце и одраслих, чиме се између осталог, делује и на превенцију трговине људима. Поред тога део пројекта је фокусиран и на превентивни рад са децом основно-школског узраста, њиховим наставницима и педагошко-психолошким службама у основним школама како би се превенирала појава дечијих бракова.

Заједно са партнером организацијом цивилног друштва „А11 Иницијативом за економска и социјална права“ од 2018. године УНХЦР се бави пружањем правне помоћи у приступу социо-економским правима интерно расељеним лицима, пре свега расељеним Ромима као најрањивијима у овој категорији. Око 600 интерно расељених лица добија правну подршку, саветовање, информисање и заступање на годишњем нивоу. Од јануара 2018. до краја јула 2021. пружено је укупно 2414 саветовања (од тога 730 у 2018, 633 у 2019. години, 542 у 2020. и 509 у 2021. години). У истом периоду покренуто је укупно 167 управних или судских поступака (42 у 2018. години, 41 у

2019. години, 46 у 2020. години и 38 у 2021. години). За нека лица је рађено више саветовања или су заступани у више поступака).

- **побољшати идентификацију жртава трговине људима, укључујући тако што ће се посветити већа пажња откривању жртава трговине међу мигрантима и тражиоцима азила, и обезбедити довољно особља и ресурса Центру за заштиту жртава трговине људима;**

Иако је у претходном периоду дошло до значајног јачања капацитета Центра за заштиту жртава трговине људима (отварање Прихватилишта за ургентни смештај жртава трговине људима, обезбеђивање просторија и возила за рад, обуке запослених и друго) и даље постоји потреба за јачањем капацитета, посебно људских ресурса и обезбеђивања довољно особља у Центру за заштиту жртава трговине људима, поготову у Служби за координацију заштите жртава трговине људима. У погледу унапређења откривања жртава трговине међу мигрантима и тражиоцима азила организоване су обуке за запослене у Комесаријату за избеглице и миграције и теренске социјалне раднице, реализоване су заједничке посете полиције и Центра за заштиту жртава трговине људима прихватним центрима и центрима за азил ради откривања жртава и унапређена је сарадња са центрима за социјални рад.

Законом о азилу и привременој заштити предвиђене су посебне процесне и прихватне гаранције за жртве трговине људима. У складу са тим, запослени у центрима за азил и прихватним центрима се у сарадњи са релевантним међународним и организацијама цивилног друштва континуирано обучавају у области препознавања и заштите жртава трговине људима. Сви случајеви сумње се одмах упућују на надлежне службе у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима.

Службеници запослени у центрима за азил и прихватним центрима, као и остали запослени у Комесаријату за избеглице и миграције су континуирано укључени у специјализоване обуке. У извештајном периоду, 170 лица ангажованих на пословима прихвата прошло је различите обуке и тренинге на тему препознавања могућих жртава трговине људима међу мигрантима, спречавање и превенција трговине људима и кријумчарења људи, као и заштита од родно занованог насиља. Такође, у плану је да се сви локални акциони планови за унапређење положаја миграната ажурирају и допуне мерама превенције и спречавања трговине људима. Локални акциони планови су стратешки и акциони документи локалних самоуправа којима се утврђују потребе миграната и предвиђају мере и активности и финансијска издвајања у циљу унапређења њиховог положаја. Процес локалног акционог планирања се заснива на идентификовању најбољег начина ангажовања капацитета свих социјалних актера у заједници за решавање изазова.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је од марта 2020. године преко пројекта „Подршка ЕУ управљању миграцијама у Републици Србији – унапређење смештајних капацитета, социјалне заштите и приступа образовању“ који спроводи са Међународном организацијом за миграције ангажовало једног стручног радника за идентификацију жртава трговине људима у циљу јачања капацитета Центра за заштиту жртава трговине људима. Поред наведеног ангажовано је још преко 50 стручних радника у систему социјалне заштите у циљу јачања капацитета система за рад са рањивим категоријама у мигрантској популацији.

- **предузети кораке за побољшање помоћи жртвама трговине људима, осигуравајући пружање специјализоване подршке и смештаја жртвама трговине људима, укључујући мушкарце, и олакшавајући њихову реинтеграцију у друштво. Какав је утицај поступка издавања дозвола за пружаоце услуга на квалитет и обим пружених услуга?**

Имајући у виду све изазове у претходном периоду, координација ради обезбеђивања подршке жртвама је унапређена, а Центар за заштиту жртава трговине људима је у овом периоду склопио низ протокола о сарадњи ради обезбеђивања адекватне подршке жртвама. Листу протокола о сарадњи достављамо у прилогу. Такође, уложени су значајни напори да се унапреди сарадња у индивидуланом планирању и подршци жртвама.

Усвајање измена и допуна Закона о социјалној заштити требало би да омогући јасније дефинисање улога и одговорности, као и надлежности Центра за заштиту жртава трговине људима, што ће допринети квалитету обезбеђивања постојећих услуга.

Систем лиценцирања пружаоца услуга у Републици Србији постоји од 2011. године, и дефинисан је Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите и другим правилницима који се односе на потребне стручне квалификације запослених. Постојећи поступак лиценцирања услуга (поготову услуга смештаја и дневних услуга у заједници) дефинише минималне стручне захтеве којима се обезбеђује квалитетна услуга корисницима социјалне заштите, па и подршка жртвама трговине људима. Не могу да постоје разлике у квалитету пружене услуге између услуга које обезбеђују државни сектор и организације цивилног друштва.

За сада постоје две лиценциране услуге за жртве трговине људима – „Становање уз подршку“, коју обезбеђује удружење грађана АТИНА и „СОС телефон“ који обезбеђује удружење грађана АСТРА. У току је поступак лиценцирања Прихватилишта за жртве трговине људима при Центру за заштиту жртава трговине људима, које има висок ниво безбедности и намењено је ургентном смештају девојчица преко 16 година и жена жртава трговине људима током идентификације и у фази опоравка.

Још увек не постоји одговарајући смештај за мушкарце, па се за жртве трговине људима мушког пола, уколико је то потребно, користе услуге алтернативног смештаја у сарадњи са Црвеним крстом Србије и организацијама цивилног друштва, као и постојеће услуге институција социјалне заштите - прихватилишта при домовима са старе.

Република Србија располаже са 5 прихватилишта за смештај малолетних странаца без пратње који су у посебно рањивом положају (укључујући жртве трговине људима) од којих су три државне установе социјалне заштите, док су 2 прихватилишта којима руководе организације цивилног друштва. Укупан капацитет је 70 места, са тенденцијом да се постојећи капацитети прошире. Стручно и обучено особље пружа заштиту и подршку овој деци у складу са Законом о социјалној заштити и стандардима пружања услуга деци у рањивом положају и посебно је обучено за рад са децом у миграционом контексту. Од 2017. године до данас у овим прихватилиштима било је смештено око 1.000 малолетних странаца без пратње.

- **осигурати да се свим претпостављеним страним жртвама трговине људима понуди период опоравка и размишљања, и сви облици помоћи и заштите који уз то иду.**

Као што је горе наведено, одредбама чланова 62. и 63. Закона о странцима претпостављеним и жртвама трговине људима омогућава се привремени боравак ради периода опоравка и размишљања, а током тог периода од стране Центра за заштиту жртава трговине људима координирају се сви облици доступне помоћи и заштите.

Део III – Статистички подаци о трговини људима

14. Наведите следеће статистичке податке по годинама, почевши од 2017. године, по могућности рашчлањене како је наведено у тексту који следи:

- **Број претпостављених жртава и идентификованих жртава трговине људима у смислу да их је препознала државна институција или невладина организација са мандатом, као носиоци права на пружање услуга предвиђених Конвенцијом (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искоришћавања, унутрашњој или транснационалној трговини људима и телу које их је идентификовало).**

У периоду од 2017. године, закључно са првих 6 месеци 2021. године Центар за заштиту жртава трговине људима је формално идентификовао 241 жртву трговине људима.

Преглед **формално** идентификованих жртава трговине људима у односу на узраст, пол и вид експлоатације

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПН О
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатације	52	1	60	1	114
Вишеструка експлоатација	14	4	17	5	40
Принуда на просјачење	5	4	3	2	14
Радна експлоатација	3	4	5	28	40
Принуда на брак	17		6		23
Принуда на врење кривичних дела		2	2	4	8
Илегално усвојење	1				1
Економска експлоатација				1	1
Међузбир	92	15	93	41	241
УКУПНО	107		134		

Преглед **формално** идентификованих жртава унутрашње трговине људима представљен у односу на узраст, пол и вид експлоатације

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПН О
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатације	50	1	50	1	102
Вишеструка експлоатација	11	4	6	5	26
Принуда на просјачење	5	4	2	2	12
Радна експлоатација	1	3	3	5	13
Принуда на брак	11		4		15
Принуда на врење кривичних дела		1	1		2
Илегално усвојење	1				1
Економска експлоатација				1	1
Међузбир	79	13	66	14	172
УКУПНО	92		80		

Преглед **формално** идентификованих жртава транснационалне трговине људима дат према узрасту, полу и виду експлоатације

Врста експлоатације	до 18 година	преко 18 година	УКУПН О
---------------------	--------------	-----------------	---------

	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатације	2		10		12
Вишеструка експлоатација	3		11		14
Принуда на просјачење			1		1
Радна експлоатација	2	1	2	23	28
Принуда на брак	6		2		8
Принуда на врење кривичних дела		1	1	4	6
Међузбир	13	2	27	27	69
УКУПНО	15		54		

Преглед **формално** идентификованих жртава према држављанству

Земља порекла	Број жртава
Србија	223
Авганистан	2
Македонија	2
Црна Гора	1
Пакистан	3
Нигерија	1
Камерун	1
Албанија	1
Данска	1
Мали	1
Хрватска	2
Немачка	1
Конго	1
Босна И Херцеговина	1
Укупно	241

Преглед **претпостављених** жртава трговине људима дат према узрасту, полу и могућем облику експлоатације

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатације	34	5	46	1	86
Вишеструка експлоатација	3		4		7
Принуда на просјачење	6	4	2	1	13
Радна експлоатација	2	5	7	26	40
Принуда на брак	34		9		43
Принуда на врење кривичних дела	1			1	2
Илегално усвојење	3	1			4
Економска експлоатација			1		1
Непознато ⁶	11	22	18	2	53
Међузбир	94	37	87	31	

⁶ У овим пријавама није било назнака конкретног вида експлоатације

УКУПНО	131	118	249
---------------	------------	------------	------------

Преглед **претпостављених** жртава трговине људима дат према земљи порекла, узрасту и полу

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Србија	89	10	63	8	170
Таџихистан				6	6
Аустрија	1				1
Гана				1	1
Еритреја			2		2
Авганистан	1	11			12
Иран	1	13	1	16	31
Хрватска	1	1			2
Сиера Леоне			2		2
Сирија		1	1		2
Албанија			1		1
Бугарска	1		2		3
Гвинеја			3		3
Сомалија			10		10
Пакистан		1			1
Апатрид			2		2
Међузбир	94	37	87	31	249
УКУПНО	131		118		

- **Број жртава трговине људима које су идентификоване у оквиру поступка азила (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања).**

У периоду од 2017. године а закључно са јулом месецом 2021. године у поступку азила од стране полицијских службеника Управе граничне полиције - Канцеларије за азил прелиминарно су идентификоване четири жртве трговине људима од којих је једна особа женског пола а остале три мушког пола (Сирија, Нигерија, Пакистан, Мали). У три поступка идентификоване жртве трговине људима су у моменту подношења захтева за азил у Републици Србији биле малолетна лица без пратње.

Као облици експлоатације препозната је једна жртва сексуалне експлоатације, једна жртва принуде на вршење кривичних дела и две жртве вишеструке експлоатације. Када је реч о земљама порекла тражилаца азила које су жртве трговине људима у питању су Нигерија, Авганистан, Пакистан и Мали. Напомињемо да су идентификоване жртве трговине људима били експлоатисани у својим земљама порекла али и у земљама кроз које су пролазили и у којима су боравили до доласка на територију Републике Србије. Сви идентификовани случајеви добили су позитивну одлуку првостепеног органа у поступку азила и то: једном лицу је одобрено право на уточиште док је осталима додељена супсидијарна заштита.

Такође, у 2021. години очекује се доношење првостепене одлуке за још два лица (држављани Ирака и Пакистана) који су потенцијалне жртве трговине људима. Напомињемо да је за једно лице (држављанин Републике Мали) на решење Канцеларије за азил (додељена супсидијарна заштита) уложена жалба Комисији за азил, која је потврдила првостепено решење, након чега је покренут управни спор.

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		Вид експлоатације
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Нигерија	1				сексуална
Сирија				1	принуда на вршење кривичних дела
Пакистан				1	вишеструка
Мали				1	вишеструка

Такође, у извештајном периоду, од стране полицијских службеника Управе граничне полиције-Канцеларије за азил, током спровођења поступка азила прелиминарно су идентификоване још три жртве трговине људима (Авганистан, Камерун и Конго), али за њих није окончан поступак већ је један обустављен, један захтев за азил је одбачен и један захтев за азил је повучен.

Од стране Центра за заштиту жртава трговине људима у периоду од 2017. до краја јуна 2021. године идентификовано је 9 жртава трговине људима које су биле или јесу у поступку азила, и три жртве из мешовитих миграција код којих поступак азила није покренут. Четири жртве добиле су неки вид међународне заштите.

Преглед идентификованих жртава трговине људима у поступку азила дат према виду експлоатације, узрасту и полу

Вид експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатација	2	2			4
Принуда на вршење кривичних дела				1	1
Вишеструка	1			2	3
Принуда на брак	1				1
УКУПНО	6		3		9

Преглед идентификованих жртава трговине људима у поступку азила дат према држављанству, узрасту и полу

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Авганистан	1	1			2
Пакистан		1		1	2
Сирија				1	1
Нигерија	1				1
Камерун	1				1
Република Мали				1	1
Демократска Република Конго	1				1
Међузбир	4	2		3	9
УКУПНО	6		3		

Преглед идентификованих жртава трговине људима у поступку азила дат према виду остварене међународне заштите, узрасту и полу

Облик међународне заштите	до 18 година		преко 18 година		УКУПН О
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Уточиште	1				1
Супсидијарна заштита				3	3
УКУПНО	1		3		4

Преглед идентификованих жртава трговине људима у поступку азила дат према статусу поступка за добијање азила, узрасту и полу

Статус поступка	до 18 година		преко 18 година		УКУПН О
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Првостепени поступак у току	1	1			2
Додељена међународна заштита	1			3	4
Поступак обустављен		1			1
Одбачен захтев	1				1
Повучен захтев за азил	1				1
Међузбир	4	2		3	9
УКУПНО	6		3		

- **Број жртава трговине људима које су добиле помоћ (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања, унутрашњој или транснационалној трговини људима).**

У извештајном периоду према евиденцијама Центра за заштиту жртава трговине људима, 490 претпостављених и идентификованих жртава трговине људима добило је неки вид помоћи и подршке. За сада евиденција Центра за заштиту жртава трговине људима не омогућава разврставање према држављанству, облицима пружене подршке и помоћи.

Преглед претпостављених и формално идентификованих жртава, корисника Центра за заштиту жртава трговине људима, који су користили различите видове помоћи и подршке, дат према виду експлоатације, узрасту и полу.

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПН О
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатације	86	6	106	2	200
Вишеструка експлоатација	17	4	21	5	47
Принуда на просјачење	11	8	5	3	27
Радна експлоатација	5	9	12	54	80
Принуда на брак	51		15		66
Принуда на врење кривичних дела	1	2	2	5	10
Илегално усвојење	4	1			5
Економска експлоатација			1	1	2
Непознато	11	22	18	2	53
Међузбир	186	52	180	72	490
УКУПНО	238		252		

➤ **Број деце жртава трговине људима којој су постављени законски старатељи.**

У извештајном периоду према подацима Центра за заштиту жртава трговине људима, укупно је за 172 детета постављен привремени старатељ или старатељ, од ког броја за 153 детета која су се налазила на неком виду смештаја и за 19-торо деце која су живела са својим породицама.

➤ **Број жртава трговине људима којима је одобрен период за опоравак и размишљање (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања).**

У пракси, период за опоравак и размишљање се одређује за сваку жртву индивидуално, без обзира да ли је претпостављена жртва држављанин Републике Србије или странац. На доношење одлуке утиче и стање у коме се жртва налази у датом тренутку и њена могућност да донесе информативну одлуку о потреби да користи период за опоравак и размишљање. У већини случајева овај период није износио више од пар недеља.

За сада се не располаже тачним подацима о броју претпостављених и формално идентификованих жртава којима је одобрен период за опоравак и размишљање, осим за стране држављане којима је по основу Закона о странцима одобрен привремени боравак за претпостављене жртве трговине људима. За 3 претпостављене жртве трговине људима, стране држављане, одобрени привремени боравак у трајању од 6 месеци обухватио је период 2020. и 2021. године.

2020. година - 3 одобрена боравака за претпостављене жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
БиХ			1		1
Италија	1	1			2
УКУПНО					3

2021. година (до 20.08.2021.) - 3 одобрена боравака за претпостављене жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
БиХ			1		1
Италија	1	1			2
УКУПНО					3

➤ **Број жртава трговине људима који су добили дозволу боравака, са назнаком врсте дозволе и трајања (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања).**

Број одобрених привремених боравака за жртве трговине људима стране држављане по основу статуса жртве по годинама и држављанствима:

2017. година - 3 одобрена боравака за жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година	преко 18 година	УКУПНО
---------------	--------------	-----------------	--------

	Ж.	М.	Ж.	М.	
Албанија			1		1
Црна Гора			1		1
Северна Македонија			1		1
УКУПНО					3

2018. година - 4 одобрена боравака за жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Албанија			1		1
Бугарска	1				1
Црна Гора			1		1
Северна Македонија			1		1
УКУПНО					4

2019. година - 2 одобрена боравака за жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Албанија			1		1
Бугарска	1				1
УКУПНО					2

2020. година - 2 одобрена боравака за жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Албанија			1		1
Немачка				1	1
УКУПНО					2

2021. година (до 20.08.) - 3 одобрена боравака за жртве трговине људима

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Хрватска				1	1
Немачка				1	1
УКУПНО					2

Напред наведене табеле односе се на број поступака за одобрење привременог боравака по основу статуса жртве трговине људима, а не на број лица (једно лице може да добије више боравака).

Према подацима Центра за заштиту жртава трговине људима, у периоду од 2017. до 2021. године за 8 идентификованих жртава трговине људима (страни држављани), одобрен је привремени боравак у складу са одредбама Закона о странцима (по основу статуса жртве трговине људима, по основу спајања са породицом и по основу склапања брака).

Преглед формално идентификованих жртава трговине људима којима је одобрен привремени боравак дат према земљи порекла, узрасту и полу

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Албанија			1		1
Црна Гора			1		1
Северна Македонија			1		1
Руска Федерација			1		1
Босна и Херцеговина			1		1
Хрватска				1	1
Немачка				1	1
Бугарска	1				1
Међузбир	1		5	2	8
УКУПНО	1		7		

Преглед формално идентификованих жртава трговине људима којима је одобрен привремени боравак дат према виду експлоатације, узрасту и полу

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална експлоатација	1		4		5
Радна експлоатација				2	2
Принуда на брак			1		1
Међузбир	1		5	2	8
УКУПНО	1		7		

Преглед формално идентификованих жртава трговине људима којима је одобрен привремени боравак, дат према основу добијања боравка, узрасту и полу

Основ добијања боравка	до 18 година		преко 18 година		УКУПНО
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Статус жртве трговине људима	1		3	2	6
Спајање с породицом			1		1
Склапање брака			1		1
Међузбир	1		5	2	8
УКУПНО	1		7		

Преглед формално идентификованих жртава трговине људима којима је одобрен привремени боравак, дат према трајању боравка

Трајање боравка ⁷	до 18 година	преко 18 година	УКУПНО
------------------------------	--------------	-----------------	--------

⁷ Трајање боравка дато према последњем решењу о одобрењу боравка за жртве којима је боравак продужен

	Ж.	М.	Ж.	М.	
Годину дана	1		4	2	7
9 месеци ⁸			1		1
Међузбир	1		5	2	8
	1		7		

- **Број особа којима је додељен избеглички статус или супсидијарна/допунска заштита на основу тога што су жртве трговине људима (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања).**

Четири формално идентификоване жртве трговине људима, у поступку азила, добиле су међународну заштиту. Једна уточиште и три супсидијарну заштиту.

Земља порекла	до 18 година		преко 18 година		Вид експлоатације	Облик међународне заштите
	Ж.	М.	Ж.	М.		
Нигерија	1				сексуална	Уточиште
Сирија				1	принуда на вршење кривичних дела	Супсидијарна заштита
Пакистан				1	вишеструка	Супсидијарна заштита
Мали				1	вишеструка	Супсидијарна заштита

- **Број жртава трговине људима које су затражиле одштету, којима је додељена одштета и које су стварно добиле одштету (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања, с назнаком да ли је одштету обезбедио починилац или држава, и додељени износ).**

За сада не постоји тачна евиденција колико је жртава трговине људима које су затражиле одштету, којима је додељена одштета и које су стварно добиле одштету.

У пракси, адвокат кога ангажује Центар за заштиту жртава трговине људима подноси имовинско-правни захтев у сваком случају заступања жртава, осим уколико пунолетна жртва трговине људима то одбије (био је један такав случај).

У току 2020. године за седам (пунолетни радници - мушкарци) жртава трговине људима у циљу радне експлоатације поднети су имовинско-правни захтеви. По држављанству: Република Србија – 4, Хрватска -1; Немачка – 1; Северна Македонија – 1.

Према подацима са којима располаже Центар за заштиту жртава трговине људима 6 жртава је добило одштету, од чега је за две жртве одштета и исплаћена:

У првом случају као што је већ напред наведено под одговором 6.2, исплаћена је одштета од државе по одлуци Уставног суда од 04. марта 2021. године - 1 жртва, жена, сексуална експлоатација и то због утврђене повреде права из члана 26. став 2. Устава Републике Србије - забрана трговине људима, накнада нематеријалне штете у износу од 5.000 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, и због повређеног права на суђење у разумном року зајамченог чланом 32. Устава Републике Србије, накнаду нематеријалне штете у износу од 800 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате.

⁸ По старом Закону о странцима

У другом случају исплаћена је одштета од стране учиниоца по основу споразума о признању кривичног дела током 2021. године – 1 жртва, жена, сексуална експлоатација, као што је наведено као пример добре праксе у одговору 5.3.

Према подацима са којима располаже Центар за заштиту жртава трговине људима једна жртва, жена, сексуална експлоатација, добила је одштету и у току је исплата по извршној пресуди.

Према подацима са којима располаже Центар за заштиту жртава трговине људима три жртве трговине људима, све три жене, пореклом из Републике Србије, сексуална експлоатација у иностранству, одштету су добиле, али она није исплаћена јер починиоци нису имали средства, али постоји могућност да се одштета исплати у року до 10 година.

➤ **Број жртава трговине људима које су од државе добиле други облик финансијске подршке, са назнаком примљеног износа.**

Република Србија према расположивим капацитетима и потребама жртава трговине људима обезбеђује различите видове помоћи: социјална новчана помоћ; једнократна новчана помоћ; помоћ у природи; плаћање лекова који нису на листи који се обезбеђују из средстава Буџета, здравствена заштита (примарна здравствена заштита за жртве које нису држављани Републике Србије је такође обезбеђена, а по упуту лекара из примарне здравствене заштите и секундарна здравствена заштита на исти начин као и за домаће држављане), школовање и друго.

С обзиром на начин како држава обезбеђује средства за задовољавање потреба, која иду из различитих извора, тешко је дати преглед помоћи коју је исплатила држава. Центар за заштиту жртава трговине људима још увек не води званичну евиденцију о исплаћеним и обезбеђеним различитим видовима помоћи (новчано, у природи, преко других система, преко Центра за заштиту жртава трговине људима; центара за социјални рад, преко институција здравства и образовања и друго). Све жртве су добиле материјалну помоћ од државе, у складу са потребама и могућношћу државе и локалних самоуправа на територији где жртва живи.

Преко Центра за заштиту жртава трговине људима држава финансира Прихватилиште за жртве трговине људима од фебруара 2019. године, које има капацитет од 6 корисница. Такође, из материјалних трошкова Центра за заштиту жртава трговине људима (буџет) и путем средстава тужилачког опортунитета држава је финансирала подршку жртвама.

Износ средстава који је држава преко Центра за заштиту жртава трговине људима определила за обезбеђење директне подршке жртвама и финансирање услуге Прихватилишта за жртве трговине људима у периоду од 2017. до 31.07.2021. године износи 5.159.448,16 РСД (око 43.000 евра).

➤ **Број жртава трговине људима које су добиле бесплатну правну помоћ.**

Правну помоћ жртвама трговине људима обезбеђује Република Србија путем наменских средстава која се пласирају преко Центра за заштиту жртава трговине људима. У неким случајевима правна помоћ се одређује у тужилаштву по службеној дужности, или се обезбеђује у сарадњи са организацијама цивилног друштва. Ова правна помоћ је за жртве трговине људима бесплатна.

У периоду 2017-2020. године ову помоћ су имале 163 жртве трговине људима – све жртве које су учествовале у судским поступцима у својству сведока/оштећене.

➤ **Број жртава трговине људима које су враћене или репатриране у/из ваше земље (подаци рашчлањени по полу, старости, земљи одредишта, облику искориштавања).**

Према подацима Центра за заштиту жртава трговине људима, у периоду од 2017. до 2021. године, укупно је 36 жртава враћено кроз асистирани добровољни повратак у земљу порекла. У овом периоду укупно је 30 држављана Србије, који су у иностранству препознати као жртве трговине

људима, враћено у Србију, и то 10 малолетних и 20 пунолетних жртава. Међу малолетним жртвама је 9 девојчица и један дечак, а међу пунолетним 7 жена и 13 мушкараца. Враћено је 16 особа женског пола и 14 особа мушког пола.

У земље порекла из Србије је враћено 6 жртава, и то 3 малолетне и 3 пунолетне жртве. Међу малолетним жртвама су 2 девојчице и 1 дечак, а међу пунолетним 2 жене и 1 мушкарац. Враћени су држављани следећих држава - Аустрија (девојчица), Хрватска (1 девојчица и 1 дечак), Албанија (једна жена), Македонија (1 жена и 1 мушкарац).

Приказ репатрираних малолетних жртава трговине људима женског пола дат према виду експлоатације и земљи репатријације

Малолетне особе женског пола		
Вид експлоатације	Земља репатријације	Број репатрираних жртава
Принуда на брак	Република Србија	6
	Аустрија	1
Вишеструка	Република Србија	3
Илегално усвојење ⁹	Хрватска	1
УКУПНО		11

Приказ репатрираних пунолетних жртава трговине људима женског пола дат према виду експлоатације и земљи репатријације

Пунолетне особе женског пола		
Вид експлоатације	Земља репатријације	Број репатрираних жртава
Принуда на брак	Албанија	1
Сексуална експлоатација	Република Србија	5
	Македонија	1
Принуда на вршење кривичних дела	Република Србија	1
Вишеструка	Република Србија	1
УКУПНО		9

Приказ малолетних жртава трговине људима мушког пола дат према виду експлоатације и земљи репатријације

Малолетне особе мушког пола		
Вид експлоатације	Земља репатријације	Број репатрираних жртава
Вишеструка (принуда а вршење кривичних дела и просјачење)	Република Србија	1
Илегално усвојење ¹⁰	Хрватска	1

⁹ Девојчица враћена током идентификације, као претпостављена жртва трговине људима

¹⁰ Дечак враћен током идентификације, као претпостављена жртва трговине људима

УКУПНО		2
---------------	--	----------

Приказ репатрираних пунолетних жртава мушког пола дат према виду експлоатације и земљи репатријације

Пунолетне особе мушког пола		
Вид експлоатације	Земља репатријације	Број репатрираних жртава
Радна експлоатација	Република Србија	13
	Македонија	1
УКУПНО		14

Приказ жртава трговине људима, држављана Републике Србије, које су враћене у Републику Србију, дат према земљи из које су репатриране, узрасту и полу

Земља из које су репатриране	до 18 година		преко 18 година		Укупно
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Белгија	1		1		2
Француска	2				2
Немачка	1		2		3
Италија	1	1			2
Црна Гора	2				2
Словенија	2				2
Швајцарска			2		2
Луксембург			1		1
Данска			1		1
Русија				13	13
Укупно	9	1	7	13	30
	10		20		

Приказ жртава трговине људима, страних држављана, који су експлоатисани у Републици Србији и из Републике Србије враћени у земљу порекла (земља репатријације)

Земља репатријације	до 18 година		преко 18 година		Укупно
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Аустрија	1				1
Хрватска	1	1			2
Албанија			1		1
Македонија			1	1	2
Укупно	2	1	2	1	6
	3		3		

Приказ репатрираних жртава трговине људима дат према виду експлоатације, узрасту и полу

Вид експлоатације	до 18 година		преко 18 година		Укупно
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Принуда на брак	7		1		8
Сексуална експлоатација			6		6
Принуда на вршење кривичних дела			1		1
Вишеструка експлоатација	3	1	1		5
Илегално усвојење	1	1			2
Радна експлоатација				14	14
Укупно	11	2	9	14	36
	13		23		

У извештајном периоду, још 26 жртава трговине људима се самостално вратило у Републику Србију, након чега је започет поступак идентификације и подршке. Тренутно, је у току припрема добровољног повратка за 3 малолетне жртве које треба да се врате у Републику Србију, у сва три случаја ради се о принудном браку као виду експлоатације.

- **Број истрага случајева трговине људима (подаци рашчлањени по врсти експлоатације, са назнаком броја укључених жртава).**

Година	2017.		2018.		2019.		2020.		УКУПНО	
Број кривичних пријава	10		27		21		23		81	
Број учинилаца	24		50		42		50		166	
Број жртава	20		32		33		38		123	
Тип експлоатације	Кривичне пријаве	Жртве	Кривичне пријаве	Жртве	Кривичне пријаве	Жртве	Кривичне пријаве	Жртве	Број кривичних пријава	Број жртава
Сексуална	4	6	13	16	15	15	14	19	46	56
Радна			4	4	2	14	4	11	10	29
Вишеструка	1	1	4	4	2	2	2	3	9	10
Злоупотреба у порнографске сврхе	1	9							1	9
Принуда на брак	3	3	2	2	2	2			7	7
Принуда на вршење кривичних дела							2	4	2	4
Експлоатација кроз просјачење			3	3			1	1	4	4
Није дошло до експлоатације			1	3					1	3
Успостављање ропског или њему сличног односа	1	1							1	1
УКУПНО	10	20	27	32	21	33	23	38	81	123

- **Број процесуираних случајева трговине људима (подаци рашчлањени по врсти експлоатације, са назнаком броја жртава и оптужених).**

ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА ПО КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ТРГОВИНА ЉУДИМА ИЗ ЧЛ. 388 КЗ					
ГОДИНА	Нерешене из претходног периода	Укупно новопримљених пријава за лица	ОДБАЧЕНО пријава за лица	НАРЕДБА о спровођењу истраге за лица	ОПТУЖЕНО ЛИЦА
2017.	2	18	4	13	3
2018.	22	33	10	22	20
2019.	23	33	2	29	22
2020.	20	57	15	44	24

- **Број осуђених починилаца трговине људима (подаци рашчлањени по полу, старости, држављанству, облику искориштавања).**

У периоду од 01.01.2017. године до 31.07.2021. године изречено је 37 осуђујућих правоснажних пресуда од стране надлежних судова, којима је осуђено 54 лица због експлоатације 83 особе (жртве трговине људима). Најчешћи вид експлоатације је била сексуална (80), принудни рад (1), просјачење (3) и ради вршења кривичног дела крађе (1). Једна жртва је вишеструко експлоатисана, па се појављује већи број облика експлоатације.

Од осуђених 54 лица, 40 је особа мушког пола и 14 особа женског пола, старости од 20 до 69 година живота за особе мушког пола и од 17 до 56 година живота за особе женског пола. Од укупног броја осуђених лица 51 лице је са држављанством Републике Србије (39 мушких и 12 женских), два лица су са држављанством Републике Аустрије (једно мушко и једно женско лице) и једно женско лице поседује двојно држављанство (Републике Србије и Републике Мађарске).

- **Број осуђујућих пресуда за трговину људима, са назнаком облика искоришћавања, да ли је жртва била пунолетна или дете, врсте и трајање казни, и да ли су оне биле безусловне или условне.**

У периоду од 01.01.2017. године до 31.07.2021. године изречено је 37 осуђујућих правоснажних пресуда од стране надлежних судова, којима је осуђено 54 лица због експлоатације 83 особе (жртве трговине људима). Од укупног број жртава 77 је особа женског пола (малолетних 35 и пунолетних 42), а 6 мушког пола (малолетних 2 и пунолетних 4). Најчешћи вид експлоатације је била сексуална (80), принудни рад (1), просјачење (3) и ради вршења кривичног дела крађе (1). Једна жртва је вишеструко експлоатисана, па се појављује већи број облика експлоатације.

У горе наведеном периоду није било условних осуда.

У периоду од 01.01.2017. године до 31.07.2021. године изречено је 37 осуђујућих правоснажних пресуда од стране надлежних судова, којима је осуђено 54 лица, од чега 49 лица на издржавање казне затвора у заводској установи (37 особа мушког пола и 12 женског пола), четири лица на казну ефективни затвор у кућним условима (три мушка и једно женско) и једно малолетно женско лице са казном васпитно-поправни дом.

Врста казне					
Заводска установа- ЗАТВОР		Ефективни затвор у кућним условима		Васпитно поправни дом	
М	Ж	М	Ж	М	Ж
37	12	3	1		1
49		4		1	
54					

Ефективни затвор у заводској установи - ЗАТВОР	
До 1 године	1
Од 1 до 2 године	3
Од 2 до 3 године	4
Од 3 до 4 године	11
Од 4 до 5 године	5
Од 5 до 6 године	17
Од 6 до 7 године	1
Од 7 до 8 године	1
Од 8 до 9 године	0
Од 9 до 10 године	2
Од 10 до 11 године	3
Од 11 до 12 године	1
Од 12 до 13 године	1
	50

Ефективни затвор у кућним условима	
До 1 године	1
Од 1 до 2 године	3
	4

- **Број пресуда у случајевима трговине људима које су резултирале одузимањем имовине.**

У периоду од 01.01.2017. године до 31.07.2021. године изречено је 37 осуђујућих правоснажних пресуда од стране надлежних судова, од чега је у 2 пресуде одузета имовинска корист. Укупна вредност одузете имовине је 220 евра и 23.000 динара (око 200 евра).

- **Број осуђујућих пресуда за трговину људима донетих против правних лица.**

Није било осуђујућих пресуда донетих против правних лица.

ПРИЛОЗИ

1. Резиме чињеница изведених и значајних кривичних поступака који су вођени у периоду од 2015. до 2019. године у Републици Србији у којима су окривљени правоснажно оглашени кривим због извршења кривичног дела Трговина људима из члана 388. Кривичног законика и кривичног дела Трговина малолетним лицима ради усвојења из члана 389. Кривичног законика
2. Листа закључених протокола о сарадњи Центра за заштиту жртава трговине људима
3. Информативне брошуре
4. Прилог Филип Морис Операције А.Д. Ниш